

14/02/2022

DAY — 05

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--	--

2026 II 14

1100

J-128

(E)

**ORGANISATION OF COMMERCE
AND MANAGEMENT (51)**

Time : 3 Hrs.

(7 Pages)

Max. Marks : 80

- Note :**
- (i) All questions are compulsory.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks for the questions.
 - (iii) Figures to the left indicate question numbers.
 - (iv) Answer to every question must be started on a new page.

Q. 1. (A) Select the correct options and rewrite the sentences : (5) [20]

- (1) Principle of _____ is not applicable to life insurance.
 - (a) insurable interest
 - (b) utmost good faith
 - (c) indemnity

- (2) The transactions under _____ are between consumers and consumers.
 - (a) B2B
 - (b) C2C
 - (c) B2C

- (3) The functions of management end with _____ .
- (a) directing
 - (b) staffing
 - (c) controlling
- (4) Business should provide periodic information to _____ .
- (a) customers
 - (b) owners
 - (c) employees
- (5) Retail market is the market where retailer sells goods directly to the _____ in small quantities.
- (a) producer
 - (b) wholesaler
 - (c) consumer

(B) Match the pairs :

(5)

Group 'A'	Group 'B'
(a) Principle of 'Unity' in Direction	(1) Last step
(b) Pipeline transport	(2) Consumer
(c) Registration	(3) One head-one plan
(d) Economic objective	(4) Petroleum and gas
(e) King of the market	(5) To maintain solvency and prestige

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--	--	--

(6) Socialist

(7) Proper division of
all activities

(8) Western Union Money
Transfer

(9) To earn profit

(10) First step

(C) State whether the following statements are true or false : (5)

- (1) Lok Adalat can rightly be described as people's court.
- (2) NEFT stands for National Electric Fund Transfer.
- (3) The term market is derived from the Latin word 'mercatus.'
- (4) Every function of management is not based on planning.
- (5) It is the responsibility of commercial organisation to maintain industrial peace.

(D) Arrange in proper order : (5)

- (1) Purchase or sale, Delivery stage, Pre-purchase or sale.
- (2) E-mail, Inland Letter, Courier service
- (3) District Judge, Supreme Court Judge, High Court Judge

- (4) Local market, International market, National Market
- (5) Controlling, Organizing, Planning

Q. 2. Explain the following terms / concepts (Any FOUR) :

[8]

- (1) Principle of Remuneration
- (2) Management
- (3) Communication
- (4) Organizing
- (5) Insurance
- (6) Public interest litigation (Janahit Yachika)

Q. 3. Study the following case / situation and express your opinion (Any TWO) :

[6]

- (1) Mr. Raman is a successful manufacturer. He is having production units at various locations. He is having multiple production units, he has a large stock of raw material and finished goods. He is worried about safeguarding goods from any unwanted financial loss. He also requires to transfer raw material and finished goods from one unit to other but does not have any facility for that. He also requires funds for expansion.

--	--	--	--	--	--	--

- (a) Name the service which will help him to safeguard goods from any damage.
- (b) Which service will help him to remove difficulty of place?
- (c) From which service sector will Mr. Raman get financial support?
- (2) Ajay purchased some gift articles online from www.flipkart.com. At the same time Sheetal purchased gift from e-bay.com.
- (a) Which website is related to C2C?
- (b) Which website is related to B2C?
- (c) Which first step does Ajay need to follow in online transaction?
- (3) An organisation manufacturing paints has been enjoying a prominent market position since many years. It has been dumping its untreated poisonous waste on the river bank, which has created many health problems for the nearby villages.
- (a) Which responsibility is neglected by the manufacturing organisation?
- (b) What kind of pollution they are doing?
- (c) Write any one precautionary measure they need to take.

Q. 4. Distinguish between the following (Any THREE) : [12]

- (1) Directing and Controlling
- (2) Road Transport and Rail Transport
- (3) Traditional business and E-business
- (4) District Commission and National Commission

Q. 5. Answer in brief (Any TWO) : [8]

- (1) Explain any four rights of the consumers.
- (2) Explain 4Ps of product marketing mix.
- (3) Explain any four features of business services.

Q. 6. Justify the following statements (Any TWO) : [8]

- (1) Principle of equity is important.
- (2) 'Right person at right job with right pay' is the basic principle of staffing.
- (3) Business organizations should avoid environmental pollution and ecological imbalance.
- (4) Aim of consumer organizations is to protect the rights of the consumers.

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--	--

Q. 7. Attempt the following (Any TWO) :

[10]

- (1) Explain importance of marketing to the consumers.
- (2) Explain the functions of an entrepreneur.
- (3) Explain any five principles of scientific management.

Q. 8. Answer the following question in detail (Any ONE) :

[8]

- (1) What is marketing? Explain in detail its functions.
- (2) What is a warehouse? Explain various types of warehouses.

17/02/2026

DAY — 07

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--	--

2026 II 17

1100

J-141

(E)

SECRETARIAL PRACTICE (52)

Time : 3 Hrs.

(7 Pages)

Max. Marks : 80

Notes : (1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks for the questions.

(3) Figures to the left indicate question numbers.

(4) Answer to every question must be started on a new page.

Q. 1. (A) Select the proper option from the options given below [20]

and rewrite the sentences : (5)

(1) Letter of _____ is sent to applicants who have not been given shares by the company.

(a) regret

(b) renunciation

(c) allotment

0 1 4 1

- (2) Finance is the management of _____ affairs of the company.
- (a) monetary
 - (b) marketing
 - (c) production
- (3) Shares issued free of cost to the shareholders are known as _____ shares.
- (a) preference
 - (b) equity
 - (c) bonus
- (4) A company cannot accept deposits for more than _____ months.
- (a) 24
 - (b) 36
 - (c) 45
- (5) _____ participate in the management of the company.
- (a) Preference shareholders
 - (b) Depositors
 - (c) Equity shareholders

--	--	--	--	--	--	--	--

(B) Write a word or term or phrase which can substitute each of the following sentences : (5)

- (1) The return on investment paid to the creditors by the company.
- (2) The internal source of financing.
- (3) A bill which is issued by Reserve Bank of India on behalf of the Government of India.
- (4) Transfer of shares due to operation of law.
- (5) Documentary evidence of holding the debentures.

(C) Correct the underlined word/s and rewrite the following sentences : (5)

- (1) A Bear expects the prices of shares to rise in future.
- (2) Bond is a source of Short term finance.
- (3) Dividend is payable every year irrespective of profits made by company.
- (4) Securities are fungible in Physical mode.
- (5) The details of debentureholders are entered in Register of Members.

(D) Select the correct option from the bracket :

(5)

Group 'A'	Group 'B'
(a) _____	(1) Deposit from Members
(b) First Depository in India	(2) _____
(c) _____	(3) Capital Market
(d) Public Deposit	(4) _____
(e) _____	(5) Nifty

(Short term loan, Private company, NSDL, Index of NSE, Funds for long term.)

Q. 2. Explain the following terms / concepts (Any FOUR) :

[8]

- (1) Debenture Certificate
- (2) Fixed Capital
- (3) Register of Deposit
- (4) Dematerialization
- (5) Stock Exchange
- (6) Overdraft

Q. 3. Study the following cases / situations and express your opinion (Any TWO) :

[6]

- (1) Mrs. Khushi wishes to open a Demat Account in her name.
 - (a) Can she open the account going to Mumbai office of NSDL?

--	--	--	--	--	--	--	--

- (b) Is she required to pay for opening of account and its maintenance?
- (c) Does she have to send the shares to respective company for demating?
- (2) Harsh Company Limited decides to pay interim dividend.
- (a) Is the board justified to decide interim dividend of ₹ 10 per share even though profits till date are insufficient?
- (b) Can the board declare dividend out of free reserves?
- (c) In how many days company must pay dividend to shareholders from the date of declaration?
- (3) Angel Company Ltd. plans to raise funds through public deposits. Its net worth is ₹ 250 crores.
- (a) Can they accept deposits from the public?
- (b) Can they accept deposits which mature after 5 years?
- (c) Within what period should the company issue deposit receipt to its depositors?

Q. 4. Distinguish between the following (Any THREE) :

[12]

- (1) Equity shares and Preference shares
- (2) Dividend and Interest

(3) Jobber and Broker

(4) Initial Public Offer and Further Public Offer

Q. 5. Answer in brief (Any TWO) :

[8]

(1) State any four terms and conditions regarding acceptance of deposit.

(2) State the features of Interim Dividend.

(3) State any four factors affecting working capital requirement.

Q. 6. Justify the following statements (Any TWO) :

[8]

(1) Debenture trustees are appointed by a company issuing debentures.

(2) Depository system is very similar to the banking system.

(3) There are many participants in money market.

(4) Company has to fulfill certain provisions while making Right Issue.

Q. 7. Attempt the following (Any TWO) :

[10]

(1) Draft a reply letter resolving the query of the member on low rate of dividend.

--	--	--	--	--	--	--	--

- (2) Write a letter to debentureholder informing him/her about conversion of debentures into equity shares.
- (3) Draft a letter of thanks to the depositor of a company.

Q. 8. Answer the following questions (Any ONE) :

[8]

- (1) What is debenture? Explain the different types of debentures.
- (2) Explain briefly the procedure for allotment of shares.

21/04 2026

DAY — 09

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--	--	--

2026 II 21

1100

J-169

(E)

**MATHEMATICS & STATISTICS (88)
(COMMERCE)**

Time : 3 Hrs.

(15 Pages)

Max. Marks : 80

General Instructions :

- (i) All questions are compulsory.
- (ii) There are six questions divided into two sections.
- (iii) Write answers of Section-I and Section-II in the same answer book.
- (iv) Use of logarithmic tables is allowed. Use of calculator is not allowed.
- (v) For L.P.P. and Time Series graph paper is not necessary. Only rough sketch of graph is expected.
- (vi) Start answer to each question on a new page.
- (vii) For each objective type of question (i.e. Q.1 and Q.4) only the first attempt will be considered for evaluation.

SECTION - I

Q. 1. (A) Select and write the correct answer of the following multiple choice type of questions (1 mark each) : [12]
(6)

(i) If $y = \sqrt[3]{a^2 + x^2}$ then $\frac{dy}{dx} = \underline{\hspace{2cm}}$.

(a) $\frac{2}{3}x(a^2 + x^2)^{\frac{-2}{3}}$

(b) $\frac{2}{3}x(a^2 + x^2)^{\frac{2}{3}}$

(c) $\frac{2}{3}(a^2 + x^2)^{\frac{-2}{3}}$

(d) $\frac{2}{3}(a^2 + x^2)^{\frac{2}{3}}$

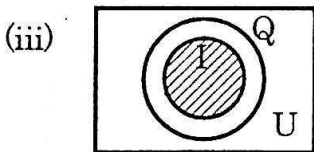
(ii) If $y = \log\left(\frac{e^x}{x^2}\right)$ then $\frac{dy}{dx} = \underline{\hspace{2cm}}$.

(a) $\frac{2-x}{x}$

(b) $\frac{x-2}{x}$

(c) $\frac{e-x}{e^x}$

(d) $\frac{x-e}{ex}$

U : the set of all real numbers

Q : the set of all rational numbers

I : the set of all integers.

The above Venn diagram represents the truth value of which of the following statements?

(a) Some integers are rational numbers.

(b) All integers are rational numbers.

(c) No integers are rational numbers.

(d) All rational numbers are integers.

--	--	--	--	--	--	--	--

(iv) The equation of normal to the curve $y = 3x^2 - x + 1$ at (1, 3) is _____.

- (a) $x - 5y - 16 = 0$ (b) $x + 5y - 16 = 0$
(c) $x - 5y + 16 = 0$ (d) $-5y - x - 16 = 0$

(v) The solution of $\frac{dy}{dx} = 1$ is :

- (a) $x + y = c$ (b) $xy = c$
(c) $x^2 + y^2 = c$ (d) $y - x = c$

(vi) If $\int_0^a 3x^2 dx = 8$ then $a =$ _____.

- (a) 2 (b) 0
(c) $\frac{8}{3}$ (d) 1

(B) State whether the following statements are true or false (1 mark each) : (3)

(i) If $y = 20 + 15x + x^2$ then $\frac{dx}{dy} = \frac{1}{15 + 2x}$.

(ii) If $\int \frac{x}{(1+x)(2+x)} dx = \int \left(\frac{A}{1+x} + \frac{B}{2+x} \right) dx$

then $A = 1, B = 2$.

(iii) Order and degree of a differential equation are always positive integers.

(C) Fill in the following blanks (1 mark each) : (3)

(i) Statement $p \leftrightarrow q$ is true, when p and q have _____ truth values.

(ii) If $y = e^{ax}$ then $x \frac{dy}{dx} =$ _____.

(iii) If $f(x) = x \cdot \log x$ then its minimum value is _____.

Q. 2. (A) Attempt any TWO of the following questions (3 marks each) : [14] (6)

(i) Using truth table, examine whether the following statement pattern is a tautology, a contradiction or a contingency.

$$(p \wedge \sim q) \rightarrow (\sim p \wedge \sim q)$$

(ii) If $e^x + e^y = e^{(x+y)}$ then show that $\frac{dy}{dx} = -e^{y-x}$.

(iii) Evaluate : $\int \frac{1+x}{x+e^{-x}} dx$

(B) Attempt any TWO of the following questions (4 marks each) : (8)

(i) Find the inverse of $\begin{bmatrix} 1 & -1 & 1 \\ 2 & 1 & -3 \\ 1 & 1 & 1 \end{bmatrix}$ by adjoint method.

(ii) The consumption expenditure E_c of a person with income x is given by $E_c = 0.0006x^2 + 0.003x$.

Find average propensity to consume, marginal propensity to consume when his income is ₹ 200. Also find his marginal propensity to save and average propensity to save.

(iii) Evaluate : $\int_2^7 \frac{\sqrt{x}}{\sqrt{x} + \sqrt{9-x}} dx$

--	--	--	--	--	--	--

Q. 3. (A) Attempt any TWO of the following questions (3 marks each) : [14] (6)

(i) If the demand function is $D = 50 - 3p - p^2$, find the elasticity of demand at $p = 5$. Comment on the result.

(ii) If p : He swims

q : Water is warm

Give the verbal statements for the following symbolic statements :

(a) $p \leftrightarrow \sim q$

(b) $\sim(p \vee q)$

(c) $q \rightarrow p$

(iii) Evaluate : $\int \frac{1}{4x^2 - 20x + 17} dx$

(B) Attempt any ONE of the following questions (4 marks each): (4)

(i) Solve the following differential equation

$$(x^2 - y^2)dx + 2xy dy = 0$$

(ii) Find the area of the region bounded by the curve $x^2 = 16y$ and the line $y = 4$.

(C) Attempt any ONE of the following questions (Activity) (4 marks each): (4)

(i) Express the following equations in matrix form and solve them by method of reduction.

$$x - y + z = 1, 2x - y = 1, 3x + 3y - 4z = 2$$

Solution :

The given equations can be written in matrix form as

$$\begin{bmatrix} 1 & -1 & 1 \\ 2 & -1 & 0 \\ 3 & 3 & -4 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x \\ y \\ z \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 \\ 1 \\ 2 \end{bmatrix}$$

By $R_2 \rightarrow R_2 - 2R_1$

$$\begin{bmatrix} 1 & -1 & 1 \\ \square & \square & \square \\ 3 & 3 & -4 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x \\ y \\ z \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 \\ -1 \\ 2 \end{bmatrix}$$

By $R_3 \rightarrow R_3 - 3R_1$

$$\begin{bmatrix} 1 & -1 & 1 \\ 0 & 1 & -2 \\ \square & \square & \square \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x \\ y \\ z \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 \\ -1 \\ -1 \end{bmatrix}$$

By $R_3 \rightarrow R_3 - 6R_2$

$$\begin{bmatrix} 1 & -1 & 1 \\ 0 & 1 & -2 \\ 0 & 0 & 5 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x \\ y \\ z \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 \\ -1 \\ \square \end{bmatrix}$$

We write equations as

$$x - y + z = 1 \quad \dots(I)$$

$$y - 2z = -1 \quad \dots(II)$$

$$5z = 5 \quad \dots(III)$$

Solving equations (I), (II) and (III)

We get $x = \square$, $y = \square$, $z = \square$

- (ii) Obtain the differential equation from the relation $Ax^2 + By^2 = 1$, where A and B are constants.

Solution :

$$\text{The given equation is } Ax^2 + By^2 = 1 \quad \dots(I)$$

Differentiating equation (I) w.r.t. x ,

we get,

$$\square x + 2By \frac{dy}{dx} = 0$$

--	--	--	--	--	--	--

$$Ax + By \frac{dy}{dx} = 0 \quad \dots(II)$$

Differentiating equation (II) w.r.t. x ,

we get

$$A + B \boxed{} = 0 \quad \dots(III)$$

Since equations (I), (II) and (III) are consistent in A and B

$$\therefore \begin{vmatrix} x^2 & y^2 & 1 \\ x & y \frac{dy}{dx} & 0 \\ 1 & \boxed{} & 0 \end{vmatrix} = 0$$

$$\therefore \left\{ x \left[y \frac{d^2 y}{dx^2} + \left(\frac{dy}{dx} \right)^2 \right] - y \frac{dy}{dx} \right\} = 0$$

$$\therefore \boxed{} + x \left(\frac{dy}{dx} \right)^2 - y \frac{dy}{dx} = 0$$

SECTION - II

Q. 4. (A) Select and write the correct answer of the following multiple choice type of questions (1 mark each) : [12] (6)

- (i) The difference between face value and present worth is called ____.
- (a) Banker's discount
 - (b) True discount
 - (c) Banker's gain
 - (d) Cash value
- (ii) Insurance companies collect a fixed amount from their customers at a fixed interval of time. This amount is called ____.
- (a) EMI
 - (b) Installment
 - (c) Contribution
 - (d) Premium
- (iii) If $b_{YX} > 1$ then b_{XY} is ____.
- (a) > 1
 - (b) < 0
 - (c) $= 0$
 - (d) < 1
- (iv) Which of the following can't be a component of a time series?
- (a) Seasonality
 - (b) Cyclical
 - (c) Trend
 - (d) Mean

--	--	--	--	--	--	--	--

- (v) Price Index Number by Simple Aggregate Method is given by :

(a) $\Sigma \frac{P_1}{P_0} \times 100$

(b) $\Sigma \frac{P_0}{P_1} \times 100$

(c) $\frac{\Sigma p_1}{\Sigma p_0} \times 100$

(d) $\frac{\Sigma p_0}{\Sigma p_1} \times 100$

- (vi) If the corner points of the feasible region are (0, 10), (2, 2) and (4, 0) then the point of minimum $z = 3x + 2y$ is _____.

- (a) (2, 2)
(b) (0, 10)
(c) (4, 0)
(d) (2, 4)

- (B) State whether the following statements are true or false (1 mark each) :

(3)

- (i) The banker's discount is always lower than the true discount.
- (ii) The cost of living Index Number using weighted relative method is given by $\frac{\Sigma IW}{\Sigma W}$.
- (iii) To convert an assignment problem into a minimization problem, the smallest element in the matrix is deducted from all other elements.

(C) Fill in the following blanks (1 mark each) : (3)

- (i) The difference between the banker's discount and the true discount is called _____.
- (ii) If $P_{01}(L) = 225$, $P_{01}(P) = 144$ then $P_{01}(F) =$ _____.
- (iii) A dish washing machine holds up to 40 pieces of large crockery (x). This constraint is given by _____.

Q. 5. (A) Attempt any TWO of the following questions [14]

(3 marks each) : (6)

- (i) A shop is valued at ₹ 3,60,000 and is insured for 75% of its value. If the rate of premium is 0.9%, find the premium paid by the owner of the shop. Also find the agent's commission if the agent gets commission at 15% of the premium.
- (ii) Given the following information about the production (X) and demand (Y) of a commodity, obtain the regression line of X on Y .

	Production (X)	Demand (Y)
Mean	85	90
S.D.	5	6

Coefficient of correlation between X and Y is 0.6.

Also estimate the production when demand is 100.

- (iii) The following table shows the production of pig-iron and ferro-alloys ('000 metric tons)

Years	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Production	0	4	9	9	8	5	4	8	10

--	--	--	--	--	--	--

Find trend values for the above data by using 5 yearly moving averages.

(B) Attempt any TWO of the following questions (4 marks each): (8)

(i) Solve the following L.P.P. by graphical method.

$$\text{Minimize : } z = 8x + 10y$$

$$\text{Subject to : } 2x + y \geq 7, 2x + 3y \geq 15,$$

$$y \geq 2, x \geq 0, y \geq 0$$

(ii) Solve the following assignment problem for minimization :

Men	Tasks (in hours)			
	I	II	III	IV
A	7	25	26	10
B	12	27	3	25
C	37	18	17	14
D	18	25	23	9

(iii) The probability distribution of a discrete r.v. X is as follows :

x	1	2	3	4	5	6
$P(X=x)$	k	$2k$	$3k$	$4k$	$5k$	$6k$

(a) Determine the value of k .

(b) Find $P(X \leq 4)$, $P(2 < X < 4)$, $P(X \geq 3)$

Q. 6. (A) Attempt any TWO of the following questions (3 marks each) : [14]

- (i) The true discount on a sum is $\frac{3}{8}$ of the sum due at 12% p.a. Find the period of the bill.
- (ii) Following data shows the number of bags of cereals sold in years 1977 to 1984.

Years	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
No. of bags (in ten thousands)	1	0	3	8	10	4	5	8

Fit a trend line to the above data by graphical method.

- (iii) The following is the p.d.f. of a r.v. X :

$$f(x) = \begin{cases} \frac{x}{8} & \text{for } 0 < x < 4 \\ 0, & \text{otherwise} \end{cases}$$

- Find (a) $P(x < 1.5)$
 (b) $P(1 < x < 2)$
 (c) $P(x > 2)$

(B) Attempt any ONE of the following questions (4 marks each) : (4)

- (i) For the following bivariate data obtain the equation of regression line of Y on X .

X	1	2	3	4	5
Y	5	7	9	11	13

--	--	--	--	--	--	--

- (ii) Calculate (a) Laspeyre's and (b) Paasche's Price Index

Numbers for the following data :

Commodity	Base Year		Current Year	
	Price	Quantity	Price	Quantity
<i>P</i>	12	20	18	24
<i>Q</i>	14	12	21	16
<i>R</i>	8	10	12	18
<i>S</i>	16	15	20	25

- (C) Attempt any ONE of the following questions (Activity)

(4 marks each) :

(4)

- (i) Determine the optimal sequence of jobs that minimizes the total elapsed time for the data given below (processing time on machines is given in hours). Also find the total elapsed time and the idle time for three machines.

Jobs	I	II	III	IV	V	VI	VII
Machine A	3	8	7	4	9	8	7
Machine B	4	3	2	5	1	4	3
Machine C	6	7	5	11	5	6	12

Solution :

Here $\min A = 3$, $\min C = 5$, $\max B = 5$. Since $\min C \geq \max B$ is satisfied, the problem can be converted into a two machine problem.

Let G and H be two fictitious machines

$$\therefore G = A + B, H = B + C$$

The above problem can be written as :

Jobs	I	II	III	IV	V	VI	VII
Machine G	7	11	9	9	10	12	10
Machine H	10	10	7	16	6	10	15

Using optimal sequence algorithm, the following sequence can be obtained.

			VI	II		
--	--	--	----	----	--	--

Work table :

Jobs	Machine A		Machine B		Machine C	
	In	Out	In	Out	In	Out
I	0	3	3	7	7	13
IV	3	7	7	12	13	24
☐	7	14	14	17	24	36
VI	14	22	22	26	36	42
II	22	30	30	33	☐	49
☐	30	37	37	39	49	54
V	37	46	46	47	54	59

∴ Total elapsed time is = 59 hrs.

Idle time for machine A = hrs.

Idle time for machine B = hrs.

Idle time for machine C = 7 hrs.

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--	--

- (ii) In a town 10 accidents take place in the span of 50 days. Assuming that the number of accidents follows Poisson distribution, find the probability that there will be 3 or more accidents on a day.

[Given that $e^{-0.2} = 0.8187$]

Solution :

Here $m = \boxed{}$ and $X \sim P(m)$ with parameter m .

The p.m.f. of X is :

$$P(X=x) = \frac{e^{-m} \cdot m^x}{x!}, x=0,1,2,\dots$$

$$P(X \geq 3) = 1 - P(X < 3)$$

$$= 1 - [\boxed{} + \boxed{} + \boxed{}]$$

$$= 1 - \left[\frac{e^{-0.2}(0.2)^0}{0!} + \frac{e^{-0.2}(0.2)^1}{1!} + \frac{e^{-0.2}(0.2)^2}{2!} \right]$$

$$= 1 - [0.8187(1 + 0.2 + 0.02)]$$

$$= 1 - \boxed{}$$

$$= \boxed{}$$

24/02/2026

DAY — 11

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2026 II 24

1100

J-183

(E)

ECONOMICS (49)

Time : 3 Hrs.

(8 Pages)

Max. Marks : 80

Notes : (1) All questions are compulsory.

(2) Draw neat tables / diagrams wherever necessary.

(3) Figures to the right indicate full marks.

(4) Write answers to all main questions on new pages.

Q. 1. (A) Complete the correlation :

(5) [20]

(i) Micro economics : Slicing method :: Macro economics

:

(ii) Price rises : :: Price falls : Contraction of supply

(iii) Salt : Essential good :: Diamond :

(iv) : Base year price :: P_1 : Current year price

(v) Money market : Short term funds :: : Long term funds

(B) Give economic terms : (5)

- (i) Capacity of a commodity to satisfy human want.
- (ii) A branch of economics which does microscopic study of the economy.
- (iii) Cost incurred on fixed factors.
- (iv) The cost incurred by the firm to promote sales.
- (v) A budget in which estimated revenue and expenditure of the government are equal.

(C) Find the odd word : (5)

- (i) Types of utility :
Place utility, Form utility, Time utility, Commodity utility
- (ii) Exceptions to the Law of supply :
Giffen's goods, Supply of labour, Perishable goods,
Rare goods
- (iii) Selling cost :
Free gifts, Patents, Hoardings, Window display
- (iv) Determinants of demand :
Income, Cost of production, Size of population, Price
- (v) Types of Index Numbers :
Selection Index Number, Price Index number, Value
Index Number, Quantity Index Number

--	--	--	--	--	--	--

(D) Choose the correct option :

(5)

(i) Demand curve is parallel to 'Y'-axis –

- (a) Perfectly inelastic demand
- (b) Relatively inelastic demand
- (c) Perfectly elastic demand
- (d) Unitary elastic demand

Option : (1) c, d (2) b, d
(3) a, b, c (4) only a

(ii) Revenue per unit of output sold –

- (a) Marginal revenue
- (b) Marginal cost
- (c) Average revenue
- (d) Total revenue

Option : (1) a, b, c (2) a, c, d
(3) only c (4) only b

(iii) Statements that are incorrect in relation to index numbers –

- (a) Index number is a geographical tool.
- (b) Index numbers measure changes in the air pressure.
- (c) Index numbers measure relative changes in economic variable.
- (d) Index numbers are specialized averages.

Option : (1) c, d (2) a, b
(3) b, c (4) a, b, c, d

(iv) Obligatory functions of the government –

- (a) Provision of employment
- (b) Maintaining internal law and order
- (c) Welfare measures
- (d) Exporting goods and services

Option : (1) c, d (2) a, b
 (3) only b (4) a, c, d

(v) Examples of competitive demand are –

- (a) Tea - Coffee
- (b) Car - Petrol
- (c) Sugar - Jaggery
- (d) Pen - Ink

Option : (1) a, b, c (2) a, c
 (3) b, c (4) a, b, c, d

Q. 2. (A) Identify and explain the following concepts (Any THREE) : (6) [12]

- (i) Shabana paid wages to workers in her factory.
- (ii) India purchased petroleum from Iran.
- (iii) Gopal collected information about output of rice, wheat, cotton and jowar produced in 2016 and 2020 and derived Index Number.
- (iv) 40% fall in price of a commodity leads to 40% rise in quantity demanded.
- (v) Tina deposited a lumpsum amount of ₹ 50,000 in the bank for a period of one year.

--	--	--	--	--	--	--

(B) Distinguish between (Any THREE) : (6)

- (i) Micro Economics and Macro Economics.
- (ii) Increase in demand and Expansion of demand
- (iii) Average cost and Average revenue
- (iv) Simple Index Number and Weighted Index Number
- (v) Direct tax and Indirect tax.

Q. 3. Answer the following (Any THREE) : [12]

- (i) Explain any four features of utility.
- (ii) Explain Ratio method of measuring elasticity of demand.
- (iii) Explain any four sources of non-tax revenue of the government.
- (iv) Explain the concept of foreign trade and its types.
- (v) Calculate Price Index Number from the given data :

Commodity	A	B	C	D
Price in 2015(₹)	6	16	24	4
Price in 2020(₹)	8	18	28	6

Q. 4. State with reasons whether you agree or disagree with the following statements (Any THREE) : [12]

- (i) Perfect competition means monopolistic competition.
- (ii) Scope of micro economics includes only the theory of product pricing.
- (iii) There are many features of National Income.

- (iv) Public expenditure includes only revenue expenditure.
- (v) The concept of total utility and marginal utility is the same.

Q. 5. Study the following table, figure, passage and answer the questions given below it (Any TWO) :

[8]

- (i) Observe the following table and answer the questions given below it:

(4)

Price in ₹	Qty. supplied in units
10	200
15	<input type="text"/>
20	300
25	350
30	<input type="text"/>
35	<input type="text"/>
40	<input type="text"/>

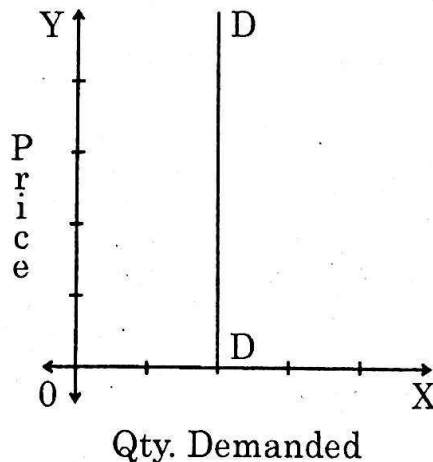
- (a) Complete the above supply schedule.
 - (b) Draw a diagram for the above supply schedule.
- (ii) Observe the following figures and answer the questions given below them:

(2)

(2)

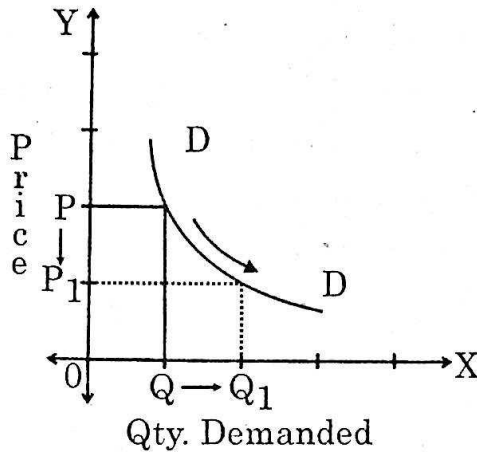
(4)

Figure 'A'

--	--	--	--	--	--	--

Figure 'B'

- (1) Identify and explain the degree of elasticity of demand in figure 'A'. (2)
- (2) Identify and explain the degree of elasticity of demand in figure 'B'. (2)
- (iii) Study the following passage and answer the questions given below it : (4)

Digital marketing is also called online marketing. We can connect with probable customers by using internet and other digital communication media. This includes not only email, social media, and web-based advertising but also text and multimedia messages as a marketing channel. In practice, digital marketing typically refers to marketing campaigns that appear on a computer, phone, tablet or other devices. It can take many forms, including online video, display advertisement, search engine marketing, paid social- advertisement and social media post. Digital marketing is often compared to traditional marketing such as magazine advertisement, direct mail, etc.

In America, nearly three quarters of Americans go online on a daily basis. Not only that, 43% go online more than once a day and 26% are online almost constantly so they find it more convenient to use digital marketing. A digital marketing strategy allows you, to get advantage of different digital channels such as social media, pay-per-click, search engine, e-mail marketing etc., to connect with existing customers and individuals interested in your product or service. As a result one can build a brand, which provides a great customer experience.

Questions :

- (1) What is Digital marketing? (1)
- (2) What percentage of Americans are online more than once? (1)
- (3) Write your opinion from the above passage. (2)

Q. 6. Answer the following questions in detail (Any TWO) : [16]

- (i) State and explain the law of demand with exceptions.
- (ii) Explain the practical difficulties involved in the measurement of national income.
- (iii) Explain the functions of Reserve Bank of India.

26/02/2026

DAY — 13

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--	--	--

2026 II 26

1100

J-196

(E)

BOOK KEEPING & ACCOUNTANCY (50)

Time : 3 Hrs.

(12 Pages)

Max. Marks : 80

Q. 1. All objective questions are compulsory :

[20]

(A) Complete the table :

(5)

(1) Cost of goods sold = Opening Stock + Purchases -

(2) Income	Expenditure	Deficit
25,000	<input type="text"/>	2,000

(3) Date of drawing bill	Period	Due Date
23.12.2021	1 month	<input type="text"/>

(4) Creditors	Bills Payable	Third Party Liability
40,000	60,000	<input type="text"/>

(5) Sales	Purchases	Gross Profit
<input type="text"/>	1,80,000	20,000

(B) Select the correct options and rewrite the statements : (5)

- (1) The profit or loss from revaluation on retirement of partner is shared by ____.
- (a) The remaining partners
 - (b) All the partners
 - (c) Only retiring partner
 - (d) Bank
- (2) Profit and Loss Suspense Account is shown in the new balance sheet on ____ side.
- (a) Debit
 - (b) Credit
 - (c) Assets
 - (d) Liabilities
- (3) Not for Profit Organisation is also called ____ organisation.
- (a) Service
 - (b) Trading
 - (c) Profit making
 - (d) Commercial
- (4) A ____ is an intangible asset.
- (a) Stock
 - (b) Furniture
 - (c) Cash
 - (d) Goodwill
- (5) ____ is credited when unrecorded asset is brought into business.
- (a) Revaluation Account
 - (b) Balance Sheet
 - (c) Partners' Capital Account
 - (d) Trading Account

--	--	--	--	--	--	--

(C) Write a word / term / phrase which can substitute each of the following statements : (5)

- (1) Debit balance of revaluation account.
- (2) It is a damaged software, cracked, but nearly fully functional.
- (3) Average Profit – Normal Profit =
- (4) An account which records only revenue items in case of Not for Profit Concern.
- (5) Partnership Agreement in written form.

(D) Complete the sentences : (5)

- (1) When face value of the share is ₹ 100 and issued price is ₹ 110 then it is said that the shares are issued at _____.
- (2) A person who draws the bill of exchange is known as _____.
- (3) Dissolution expenses are credited to _____ account.
- (4) Credit side of Receipts and Payments Account shows cash _____.
- (5) Expenses which are paid before due date are called as _____.

Q. 2. The Balance Sheet of Mohit and Rohit who shared profits equally was as follows :

[10]

Balance Sheet as on 31st March 2021

Liabilities	Amount (₹)	Assets	Amount (₹)
Bills Payable	52,000	Cash	1,60,000
Creditors	48,000	Stock	80,000
Capital Accounts :		Plant and Machinery	1,40,000
Mohit 2,00,000		Debtors	52,000
Rohit 2,80,000	4,80,000	Furniture	48,000
General Reserve	20,000	Land and Building	1,20,000
	6,00,000		6,00,000

On 1st April 2021 Sujit joins the firm as a partner for 1/5th share of future profit on the following terms and conditions :

- (1) Stock, Plant and Machinery are to be reduced by 20%.
- (2) Land and Building is to be valued at ₹ 1,75,000.
- (3) A provision of 10% is to be created on debtors.
- (4) Sujit is to bring in ₹ 2,00,000 as capital.
- (5) Goodwill is valued at ₹ 4,00,000. Sujit is to bring his share of goodwill in cash.

Draft the Journal Entries in the books of the firm and show Profit and Loss Adjustment Account.

OR

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--	--

Give journal entries of the following in the books of Daulat.

- (1) Sarita's acceptance for 3 months of ₹ 20,000 was discounted with bank at ₹ 19,800.
- (2) Siddhi's acceptance ₹ 15,000 retired one month before the due date at rebate of 12% p.a.
- (3) Prachiti's acceptance of ₹ 9,750 is endorsed in favour of Bhumika in full settlement of her account ₹ 10,000.
- (4) Sold goods to Madhura ₹ 20,000 @10% trade discount. Received half the amount in cash and for the balance a bill for 2 months which was accepted by Madhura. On the due date, Madhura meets the bill.

Q. 3.

Rajeev, Sanjeev and Mahesh were partners in the firm Janki Traders sharing profit and losses in the ratio of 2 : 2 : 1. The following is the Balance Sheet as on 31st March 2022 :

[10]

Balance Sheet as on 31st March 2022

Liabilities	Amount (₹)	Assets	Amount (₹)
Capital Accounts:		Machinery	2,00,000
Rajeev	2,40,000	Investment	96,000
Sanjeev	80,000	Debtors	2,20,000
Mahesh	80,000	Less - R.D.D.	12,000
General Reserve	24,000	Stock	80,000
Creditors	1,60,000	Bank	56,000
Bills Payable	56,000		
	6,40,000		6,40,000

On the above date the partners decided to dissolve the firm.

(1) Assets were realised as under :

Machinery ₹ 1,80,000, Stock ₹ 72,000, Investment ₹ 84,000 and Debtors ₹ 1,80,000.

(2) Dissolution expenses were ₹ 12,000.

(3) Goodwill of the firm realised ₹ 96,000.

Prepare necessary ledger accounts to close the books of the Partnership Firm.

OR

Ramesh, Dinesh and Mahesh were partners sharing profits and losses in the ratio of 5 : 2 : 3. Their balance sheet as on 31st March 2020 was as follows :

Balance Sheet as on 31st March 2020

Liabilities	Amount (₹)	Assets	Amount (₹)
Capital Accounts:		Plant and Machinery	42,000
Ramesh	46,000	Building	50,000
Dinesh	42,000	Stock	30,400
Mahesh	27,600	Debtors	26,800
Creditors	30,000	Less - R.D.D.	800
Bills Payable	11,200	Bank	32,400
General Reserve	24,000		
	1,80,800		1,80,800

Dinesh retired from business on 1st April 2020 on the following terms :

--	--	--	--	--	--	--

- (1) The assets were revalued as under :
- Stock ₹ 38,000
 - Building is appreciated by 10%
 - Plant and Machinery is to be depreciated by 10%
 - R.D.D. is increased up to ₹ 1,000.
- (2) The goodwill of retiring partner is valued at ₹ 18,000 and remaining partners decided that goodwill be written off in their new ratio which will be 5 : 3.
- (3) Amount due to Dinesh is to be transferred to his loan account.

Prepare :

- Revaluation Account
- Partners' Capital Account and
- Balance Sheet of New Firm.

- Q. 4. Mahendra, Jitendra and Hitendra are in partnership sharing profits and losses in the ratio of 3 : 2 : 1 respectively. Their Balance Sheet as on 31st March 2022 was as follows :

[8]

Balance Sheet as on 31st March 2022

Liabilities	Amount (₹)	Assets	Amount (₹)
Capital Accounts :		Debtors	90,000
Mahendra	2,20,000	Machinery	85,000
Jitendra	2,10,000	Investment	3,50,000
Hitendra	2,40,000	Motor Lorry	1,00,000
Creditors	80,000	Building	80,000
Bills Payable	7,000	Bank	1,48,000
General Reserve	96,000		
	8,53,000		8,53,000

On 1st October 2022 Hitendra died and the partnership deed provided that :

- (1) Machinery valued at ₹ 80,000 and creditors valued at ₹ 69,000.
- (2) Profit for 2022-23 was estimated at ₹ 1,20,000. Hitendra's share in it up to the date of his death was given to him.
- (3) Goodwill of the firm was valued at two times the average profit of the last 5 years. Firm's profit of the last 5 years were :

I year ₹ 1,80,000,

II year ₹ 1,50,000,

III year ₹ 2,00,000,

IV year ₹ 1,20,000

V year ₹ 2,50,000.

Hitendra's share in it was to be given to him.

- (4) Drawings made by Hitendra up to his death is ₹ 30,000.
- (5) Interest on drawings of Hitendra charged ₹ 2,000.

Prepare : Hitendra's Capital Account and show working of:

(i) Hitendra's share in goodwill.

(ii) Hitendra's share in profit.

OR

State the importance of Computerised Accounting System.

- Q. 5.** Pavitra Co. Ltd. issued ₹ 20,00,000 capital divided into equity shares of ₹ 100 each at a premium of ₹ 20 per share. [8]

Amount payable as :

₹ 20 on Application

₹ 40 on Allotment (including ₹ 10 premium)

₹ 60 on First and Final call (including ₹ 10 premium)

--	--	--	--	--	--	--

Company received applications for all shares. All the money due on allotment and first and final call was duly received.

Pass Journal Entries in the books of Pavitra Co. Ltd.

OR

**Trading and Profit and Loss Account
for the year ended 31st March 2022**

Dr.

Cr.

Particulars	Amount (₹)	Particulars	Amount (₹)
To Opening Stock	4,00,000	By Sales	24,00,000
To Purchases	18,00,000	By Closing Stock	6,00,000
To Wages	2,00,000		
To Gross Profit c/d	6,00,000		
Total	30,00,000	Total	30,00,000
To Office Expenses	2,50,000	By Gross Profit b/d	6,00,000
To Selling Expenses	2,00,000		
To Finance Expenses	60,000		
To Net Profit c/d	90,000		
	6,00,000		6,00,000

Company had following current assets and current liabilities:

Debtors ₹ 1,20,000, Creditors ₹ 60,000, Stock ₹ 60,000, Bills Payable ₹ 40,000, Loose Tools ₹ 20,000, Bank Overdraft ₹ 20,000.

Calculate following ratios :

- (1) Gross Profit Ratio
- (2) Operating Ratio
- (3) Net Profit Ratio
- (4) Current Ratio

- Q. 6. From the following transactions of Samarth Vyayamshala, Chandgad, prepare Income and Expenditure Account and Balance Sheet as on 31st March 2022. [12]

Receipts and Payments Account
As on 31st March 2022

Receipts	Amount (₹)	Payments	Amount (₹)
To Balance b/d		By Salaries	18,000
Cash in hand	15,000	By Entertainment expenses	7,440
To Subscriptions		By Sundry Expenses	3,900
2021-2022 54,000		By Electricity Charges	3,600
2022-2023 1,230	55,230	By Rent	2,100
To Donations	18,000	By Investment	45,000
To Receipts from entertainment	16,200	By Printing and Stationery	2,400
To Interest	1,200	By Postage	9,600
To Entrance Fees	18,600	By Fixed Deposit	11,700
		By Balance C/d	20,490
	1,24,230		1,24,230

Adjustments :

- (1) Capital fund as on 1st April 2021 was ₹ 2,10,000.
- (2) Assets on 1st April 2021 were :
 - Building ₹ 1,50,000
 - Furniture ₹ 45,000

--	--	--	--	--	--	--

- (3) Provide depreciation on building at 5% p.a. and on furniture at 10% p.a.
- (4) 50% of entrance fees to be capitalised.
- (5) There are 1,500 members each paying yearly subscription of ₹ 50.

Q. 7.

Snehal and Deepali are partners sharing profit and losses in their capital ratio. Following is the Trial Balance as on 31st March 2021:

[12]

Trial Balance
As on 31st March 2021

Particulars	Debit Amount (₹)	Particulars	Credit Amount (₹)
Plant and Machinery	27,600	Capital Accounts :	
Carriage Outward	2,600	Snehal	1,60,000
Wages and Salary	15,200	Deepali	80,000
Sundry Debtors	1,24,000	Sundry Creditors	68,000
General Expenses	5,000	Sales	2,96,000
Stock (1 st April 2020)	1,79,000	R.D.D.	2,400
Motor Van	80,000	Purchase Return	12,000
Office Rent	10,000		
Freehold Property	46,000		
Sales Return	16,000		
Advertisement (For 2 Years)	8,000		

Salaries	9,000	
Purchases	96,000	
	6,18,400	6,18,400

Adjustments :

- (1) Closing stock is valued at ₹ 1,76,000.
- (2) Outstanding wages ₹ 1,600.
- (3) Reserve for doubtful debts on Debtors at 5% is to be created.
- (4) Depreciate motor van by 5% and plant and machinery by 10% p.a.

Prepare :

- (i) Trading Account
- (ii) Profit and Loss Account
- (iii) Balance Sheet as on 31st March 2021.

27/02/2028

DAY — 14

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--	--	--

2026 II 27

1500

J-208

(E)

CO-OPERATION (53)

Time : 3 Hrs.

(4 Pages)

Max. Marks : 80

- Note :*
- (1) All questions are compulsory.
 - (2) Figures to the right indicate full marks for the questions.
 - (3) Figures to the left indicate question numbers.
 - (4) Answer to every new question must be started on a new page.

Q. 1. (A) Select the proper option from the options given below and rewrite the sentences : [20] (5)

- (1) An individual who has completed the age of ____ years is eligible for membership.
(a) 18 (b) 15
(c) 21
- (2) The first Co-operative Act in India was passed in the year ____ .
(a) 1912 (b) 1925
(c) 1904
- (3) An external source of capital is ____ .
(a) Shares (b) Debentures
(c) Reserve fund

(4) Co-operative education and training have _____ structure.

- (a) one tier (b) two tier
(c) three tier

(5) Urban Co-operative Bank works in _____ areas.

- (a) Urban (b) Rural
(c) District

(B) Match the correct pairs :

(5)

Group 'A'

Group 'B'

(a) Protection wall of a Co-operative society	(1) Representatives of members
(b) Directors	(2) Efficient management
(c) Trained staff	(3) Small scale production
(d) Multinational Company	(4) Debentures
(e) Office of Commissioner and Registrar of Co-operatives	(5) Inefficient management
	(6) Reserve fund
	(7) Creditors of Co-operative society
	(8) Pune
	(9) Mumbai
	(10) Large scale production

(C) Write a word or a term for the following sentences :

(5)

- (1) The bank which provides loan to salary earners, small businessmen, artisans and craftsmen in urban area.
- (2) A person who gets membership by paying only the entrance fees.

--	--	--	--	--	--	--	--

- (3) The person appointed to inspect books of accounts of the Co-operative society.
- (4) Co-operative Bank working at district level.
- (5) A member whose name appears first on share certificate.
- (D) State whether the following statements are True or False : (5)
- (1) There is no need of Co-operative education and training in India.
- (2) Service has more importance than profit in Co-operative society.
- (3) Directors do not look after the day-to-day working of Co-operative society.
- (4) The working area of the state Co-operative Bank is the entire country.
- (5) Managing committee can appoint sub-committee.

Q. 2. Explain the following terms / concepts (Any FOUR) :

[8]

- (1) Quorum
- (2) Managing Committee
- (3) Co-operative training
- (4) Resolution
- (5) New Economic Policy
- (6) Minutes

Q. 3. Write your opinion for the following statements (Any TWO) :

[6]

- (1) Due to State Co-operative Bank there is balance of credit supply in the state.
- (2) Secretary is an important office bearer of Co-operative society.
- (3) First general body meeting gives existence to the Co-operative society.

- Q. 4. Distinguish between the following (Any THREE) :** [12]
- (1) Saving deposits and Fixed deposits
 - (2) Active member and Nominal member
 - (3) Chairman and Commissioner and Registrar of Co-operatives
 - (4) Annual general body meeting and Last general meeting
- Q. 5. Write short notes (Any TWO) :** [8]
- (1) Need of Co-operative education and training.
 - (2) Advantages of an Audit.
 - (3) Responsibilities of Commissioner and Registrar of Co-operatives.
- Q. 6. Give reasons (Any TWO) :** [8]
- (1) Commissioner and Registrar of Co-operatives is a strict administrator.
 - (2) District Central Co-operative bank leads the Co-operative movement in the district.
 - (3) Use of modern technology has become essential for Co-operative sector.
 - (4) Secretary must have various qualities.
- Q. 7. Attempt the following (Any TWO) :** [10]
- (1) Draft a letter for distribution of dividend to members of co-operative society.
 - (2) Draft a letter to the Registrar for reserving the name for proposed Co-operative society.
 - (3) Explain various advantages of share capital.
- Q. 8. Explain in detail the powers and responsibilities of Chairman.** [8]

OR

Explain in detail the statutory books of Co-operative society.

10/02/2026

DAY — 01

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--	--	--

2026

II

10

1100

J-101

(E)

ENGLISH (01)

Time : 3 Hrs.

(16 Pages)

Max. Marks : 80

Important instructions :

- (1) Each activity has to be answered in a full sentence/s. One word answers will not be given complete credit. Just the correct activity number written in case of options will not be given credit.
- (2) Web diagrams, flow charts, tables, etc. are to be presented exactly as they are with answers.
- (3) In point 2 above, just words without the presentation of the activity format, will not be given credit. Use of colour pencils/pens etc. is not allowed. (Only blue/black pens are allowed.)
- (4) Multiple answers to the same activity will be treated as wrong and will not be given any credit.
- (5) Maintain the sequence of the Sections/Question Nos./Activities throughout the activity sheet.

SECTION - I : PROSE

(Reading for Comprehension, Language Study,
Summary and Mind Mapping)

Q. 1. (A) Read the extract and complete the activities given below : (12) [16]

At length Soapy reached one of the avenues to the east where the glitter and turmoil was but faint. He dragged himself toward Madison Square, for the homing instinct survives even when the home is a park bench.

But, on an unusually quiet corner, Soapy came to a standstill. Here was an old church, quaint and rambling and gabled. Through one violet-stained window a soft light glowed, where, no doubt, the organist loitered over the keys, making sure of his mastery of the coming Sabbath Anthem. For there drifted out to Soapy's ears sweet music that caught and held him transfixed against the convolutions of the iron fence.

The moon was above, full and radiant; vehicles and pedestrians were few; sparrows twittered sleepily in the eaves or a little while the scene might have been a country churchyard. And the anthem that the organist played cemented Soapy to the iron fence, for he had known it well in the days when his life contained such things as mothers and roses and ambitions and friends and immaculate thoughts and collars.

The conjunction of Soapy's receptive state of mind and the influences about the old church brought a sudden and wonderful change in his soul. He viewed with rising horror the pit into which he had tumbled, the degraded days,

--	--	--	--	--	--	--

unworthy desires, dead hopes, wrecked faculties and base motives that made up his existence.

And also in a moment his heart responded thrillingly to this strange mood. A strong impulse moved him to battle with his desperate fact. He would pull himself out of the mire and would make a man of himself again; he would conquer the evil that had enslaved him. There was time; he was young yet; he would resurrect his old eager ambitions and pursue them without faltering. Those solemn but sweet organ notes had set up a revolution in him. Tomorrow he would go into the roaring downtown district and find work. A fur importer had once offered him a place as driver. He would be somebody in the world. He would

Soapy felt a hand laid-on arm. He looked quickly around into the impassive face of a policeman.

"What are you doin' here?" asked the officer.

"Nothin'," said Soapy.

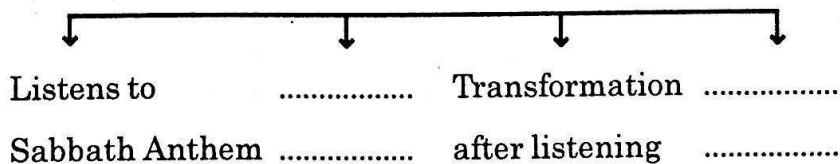
"Then come along," said the policeman.

"Three months on the island," said the Magistrate in the Police Court the next morning.

A1. Complete the given diagram expressing Soapy's journey :

(2)

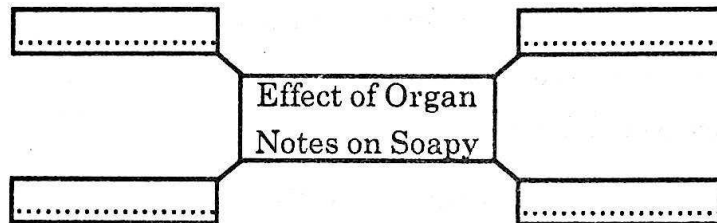
Soapy's Journey

- A2.** Soapy's earlier life was much different from his present life. Highlight the difference in the given table : (2)

Earlier life	Present life
(1)	(1) degraded days
(2)	(2)
(3) ambitious	(3)

- A3.** Complete the given web highlighting the change in Soapy after listening to the sweet and solemn organ notes : (2)

- A4.** Write about any of your decisions which made you repent later. (2)

- A5.** Do as directed : (2)

- (1) A fur importer had offered him a place as driver.
(Choose the correct alternative to get past continuous tense as the answer of the given sentence.)
- (a) A fur importer had been offering him a place as driver.
 - (b) A fur importer will be offering him a place as driver.
 - (c) A fur importer was offering him a place as driver.
 - (d) A fur importer has been offering him a place as driver.

--	--	--	--	--	--	--

- (2) He would be somebody in the world.

(Choose the correct alternative from the given sentences showing 'certainty')

- (a) He must be somebody in the world.
(b) He will be somebody in the world.
(c) He should be somebody in the world.
(d) He might be somebody in the world.

A6. Vocabulary :

(2)

Find the antonym of the following words from the extract:

- (i) defeat
(ii) moving

(B) Language Study (Non-Textual Grammar)

(4)

B1. Do as directed :

(3)

- (1) Gitesh is one of the best football players in the college.

(1)

(Choose the correct alternative from the given options showing the correct transformation in Positive Degree and rewrite)

- (a) No other football player in the college is as good as Gitesh.
(b) Very few football players in the college are as better as Gitesh.
(c) No other football player in the college is as best as Gitesh.
(d) Very few football players in the college are as good as Gitesh.

- (2) No sooner does Rohit Sharma enter the ground than he gets a warm welcome.

(1)

(Choose the correct alternative from the given options showing the correct use of 'as soon as' and rewrite)

- (a) As soon as Rohit Sharma had entered the ground, he gets a warm welcome.

- (b) As soon as Rohit Sharma have entered the ground, he gets a warm welcome.
 - (c) As soon as Rohit Sharma enters the ground, he gets a warm welcome.
 - (d) As soon as Rohit Sharma will enter the ground, he gets a warm welcome.
- (3) Swarali said to her mother, "Did you like my sketch?" (1)

(Choose the correct alternative from the given options showing the 'indirect speech' form of the given sentence.)

- (a) Swarali told her mother that she liked her sketch.
- (b) Swarali told her mother if she liked her sketch:
- (c) Swarali asked her mother that she has liked her sketch.
- (d) Swarali asked her mother if she had liked her sketch.

B2. Spot the error and rewrite the correct sentence : (1)

We did not attended the party last night.

Q. 2. (A) Read the extract and complete the activities given below : (12) [18]

Family can be classified into two types: joint family and nuclear family.

In the joint family along with parents and children other members like grandparents, uncles, aunts, cousins, etc. are included. In such family, socialization of children is quicker. Tasks are shared. Responsibilities are shared.

--	--	--	--	--	--	--	--

Establishment of emotional bonds are common leading to mental security. Members learn adjustment. But sometimes there are conflicts and misunderstandings among family members. Children do not get complete attention from their parents.

On the contrary nuclear family consists of parents and their children. So we see flexibility in parental roles. Parents share their responsibilities. Parent child relationships are very intimate. Full attention is paid on children's personality development. But children lack in making adjustments. Children get too much attention from their parents and so they become demanding and selfish.

Parenting styles do influence children's behaviour. The best known research on parenting style is Diana Baumrind's early studies of pre-school children and their parents. She proposed three parenting styles : permissive, authoritarian and authoritative.

Permissive parents are inconsistent in their behaviour. So children of such parents become dependent, immature.

Authoritarian parents are rigid and punitive in nature. Children of such parents become unfriendly, unsocial and uninvolved. Parents provide food and shelter to their children but they neglect them and become emotionally detached. That leads to indifferent, rejecting behaviour on the part of the children.

Authoritative parents encourage independency, they set limits and goals, they are firm in their behaviour. This kind of parenting style makes children self-reliable, independent and develop social skills.

A1. State whether the following statements are True or False. Correct the false statements and rewrite : (2)

- (a) In the nuclear family, the members do not have close interaction among themselves.
- (b) There are more conflicts and misunderstandings among family members in joint family.
- (c) Flexibility of the parents has worst effect in children to make adjustments in nuclear family.
- (d) The child's physical, emotional and social development begins in school.

A2. Pick out the sentences from the extract which indicate the strict behaviour of parents affecting the children. (2)

A3. Give reasons for the following and rewrite : (2)

- (a) In nuclear family children become demanding and selfish because
- (b) Children of permissive parents become dependent and immature because

A4. Family plays an important role in developing your social behaviour. Write your thoughts on the given statement. (2)

A5. Do as directed : (2)

- (1) Children do not get complete attention from their parents.

(Identify the correct passive voice of the above sentence from the given options and rewrite.)

- (a) Complete attention do not get from their parents by the children.

--	--	--	--	--	--	--

- (b) Complete attention from their parents does not get by the children.
- (c) Complete attention from their parents is not got by the children.
- (d) Complete attention from their parents are not got by the children.

(2) Authoritarian parents are rigid and punitive in nature.

(Identify the correct Wh-question to get an underlined answer from the given options and rewrite.)

- (a) What are authoritarian parents in nature?
- (b) What authoritarian parents are in nature?
- (c) How the authoritarian parents in nature are?
- (d) How are the authoritarian parents in nature?

A6. Find the synonyms of the words given below from the extract : (2)

- (i) impress
- (ii) close

(B) Summarising : (3)

Write a 'Summary' of the above extract by using the following points –

[Types of families — role of the parents — development of personality — socialization of behaviour]

(C) Mind Mapping : (3)

Prepare a mind map on 'Competitive Exams' using your ideas / thoughts / concepts to illustrate.

--	--	--	--	--	--	--

- A3. Write about the way you respond to your father when he comes home from his work. (2)
- A4. Identify and explain the figure of speech in the following line : (2)
'Man's estrangement from a man-made world'
- A5. Compose a poem of your own in about 2 to 4 lines on the topic 'Family.' (2)
- (B) Appreciation : (4)

Read the extract and write the appreciation of the poem :

Weavers, weaving at break of day,
Why do you weave a garment so gay ?
Blue as the wing of a halcyon wild,
We weave the robes of a new-born child.
Weavers, weaving at fall of night,
Why do you weave a garment so bright ?
Like the plumes of a peacock, purple and green.
We weave the marriage-veils of a queen.
Weavers, weaving solemn and still,
What do you weave in the moonlight chill
White as a feather and white as a cloud,
We weave a dead man's funeral shroud.

SECTION - III

(Writing Skills)

Q. 4. Complete the activities as per the instructions given below : [16]

(A) Attempt 'Any One' of the following activities : (4)

(I) Drafting a virtual message :

Mr. Avinash has been invited to attend a birthday programme. His son Rohit is at college and will reach home late by evening. Mr. Avinash has to convey the

same as he has to leave early and would not be able to meet his son Rohit.

Draft a 'virtual message' in about 50 words that he would write to his son Rohit.

OR

(II) Statement of purpose :

Imagine, after your HSC Exam, you wish to pursue a 'Bachelor's degree in Performing Arts,' with Classical Vocal Music in a reputed university in India or abroad.

Prepare a 'Statement of Purpose' (SOP), in about 150 words which will help you to secure an admission in your dream university.

OR

(III) Group Discussion :

Imagine, your class has attended a guest lecture on 'positive thinking.' Write a group discussion in the form of dialogues associated with this guest lecture, held among 3/4 student participants (150 words).

(B) Attempt 'Any One' from the given activities :

(4)

(I) E-mail :

Draft an 'E-mail' to a director of a company, requesting him/her to help, support and facilitate educational resources, teaching materials and A/V aids by some funds and sponsorship. Specify the benefits and results about your requirements (150 words).

OR

(II) Report Writing :

Imagine, your class attended a lecture on 'Self defense and Safety,' delivered by an expert speaker. Write a

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--	--

report on the details of this event organised at your college in about 150 words.

OR

(III) Interview :

Imagine, you have to conduct an interview of an 'Ideal Teacher.' With the help of the format, draft questions on the given fields.

(Do not change the sequence of the questions.)

Name of the interviewee :	
Field / Reputation :	
Date / Venue / Time :	
Duration of Interview :	
Questions :	
Questions based on :	
(1) Dream	
(2) Mission / Vision	
(3) Objective	
(4) Early Preparation	
(5) Support	
(6) Recognition	
(7) Awards / Felicitations	
(8) Aim / Destination	

(C) Attempt 'Any One' of the following activities :

(4)

(I) Speech :

Imagine, you have to deliver a speech on 'Making Vacation Meaningful' at a competition in your college. Draft a speech in about 150 words on the given topic.

OR

(II) Compering :

Imagine, you are given the responsibility to 'comper' a programme by your college authorities. You need to prepare your script on the programme titled, 'Read Literature, Enjoy Literature.' Draft the script to decide the flow of the programme. You may take help of the given points (150 words) :

- Prayer / Welcome song
- Introduction of the event
- Introduction of the guests
- Felicitations
- Activities on Literature fest
- Conclusion

OR

(III) Expansion of Idea :

Expand the following idea with the help of the points given below (150 words) :

'Self discipline is self-caring'

Essential qualities :

- (1) Persistence / determination
- (2) Perseverance / hard work
- (3) Devotion / commitment
- (4) Focus / target / goal
- (5) Self learning

(D) Attempt 'Any One' of the following activities :

(4)

(I) Review :

You have recently watched a documentary on 'Wildlife in India.' Write a review on the same with the help of the following points :

- Factual information, story, characters
- Emotional impact
- Place, event, people involved
- Interview, footage, visual elements

OR

--	--	--	--	--	--	--

(II) Blog :

Write a 'Blog' on 'Proper Study Habits' with the help of the following points (100-150 words) :

- Importance
- Self discipline
- Titles / Quotes
- Planning and organisation
- Benefits and results

OR

(III) Appeal :

Prepare an 'Appeal' on the topic 'From Smart Phones to Smart Habits,' with the help of the following points (100 - 150 words) :

- Engagement in smart phone and its effect
- Cultivating some good habits and interests
- Effect on mind and body
- Healthy lifestyle

SECTION - IV

(LITERARY GENRE - NOVEL)

Q. 5. (A) Complete the activities given below as per the instructions : (4) [16]

(I) Match the columns :

(2)

Column 'A'

Column 'B'

(1) Dominant literary genre	(a) 2000 years
(2) History of Novel	(b) World's first novelist
(3) Lady Murasaki Shikibu	(c) 20 th century
(4) Modern Topics	(d) Novel

(II) Choose the correct alternatives and rewrite the sentences : (2)

(a) 18th century people had _____ interest in romances and tragedies.

(extreme / little / average)

(b) _____ fiction is for general entertainment in pulp magazines.

(Fantastic / Realistic / Creative)

(c) _____ novel narrates the adventures of the protagonist.

(Gothic / Psychological / Picaresque)

(d) _____ is the background in which the story takes place.

(Plot / Setting / Conflict)

(B) (I) Write the character sketch of Mr. Florian. (2)(4)

(II) Miss Joseph focuses on 'the importance of international and interracial cooperation.' - Justify. (2)

(C) Answer in about 50 words to the questions given below : (4)

(I) 'Passepartout blamed himself for his master's misfortune.' Explain. (2)

(II) Describe, 'Winning heart over money,' as the central idea of the novel, 'Around the World in Eighty Days.' (2)

(D) Answer in about 50 words to the questions given below: (4)

(I) According to Miss Morstan, her case was not 'A singular case.' Explain. (2)

(II) Prove : Although Holmes appeared reserve, he worked on the case during their journey. (2)

11/02/2026

DAY — 02

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--	--	--

2026	II	11	1100	J-102	(H)
HINDI (04)					
Time : 3 Hrs.		(16 Pages)		Max. Marks : 80	

कृतिपत्रिका

कृतिपत्रिका के लिए सूचनाएँ :

- (१) सूचना के अनुसार गद्य, पद्य, विशेष अध्ययन तथा व्यावहारिक हिंदी की कृतियों में आवश्यकता के अनुसार आकृतियों में ही उत्तर लिखना अपेक्षित है।
- (२) सभी आकृतियों के लिए पेन का ही उपयोग कीजिए।
- (३) सभी आकृतियों में उत्तर पेन से ही लिखना आवश्यक है।
- (४) व्याकरण विभाग में पूछी गई कृतियों के उत्तरों के लिए आकृतियों की आवश्यकता नहीं है।

विभाग - १. गद्य (अंक-२०)

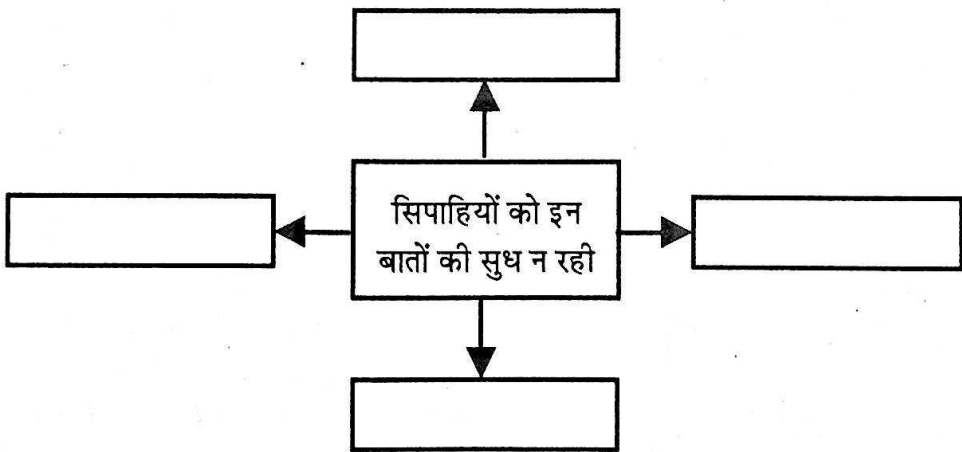
कृति १ (अ) निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

कुछ दिन बाद एक सुंदर नवयुवक साधु आगरे के बाजारों में गाता हुआ जा रहा था। लोगों ने समझा, इसकी भी मौत आ गई है। वे उठे कि उसे नगर

की रीति की सूचना दे दें, मगर निकट पहुँचने से पहले ही मुग्ध होकर अपने-आपको भूल गए और किसी को साहस न हुआ कि उससे कुछ कहे। दम-के - दम में यह समाचार नगर में जंगल की आग के समान फैल गया कि एक साधु रागी आया है, जो बाजारों में गा रहा है। सिपाहियों ने हथकड़ियाँ सँभालीं और पकड़ने के लिए साधु की ओर दौड़े परंतु पास आना था कि रंग पलट गया। साधु के मुखमंडल से तेज की किरणें फूट रही थीं, जिनमें जादू था, मोहिनी थी और मुग्ध करने की शक्ति थी। सिपाहियों को न अपनी सुध रही, न हथकड़ियों की, न अपने बल की, न अपने कर्तव्य की, न बादशाह की, न बादशाह के हुक्म की। वे आश्चर्य से उसके मुख की ओर देखने लगे, जहाँ सरस्वती का वास था और जहाँ से संगीत की मधुर ध्वनि की धारा बह रही थी। साधु मस्त था, सुनने वाले मस्त थे। ज़मीन-आसमान मस्त थे। गाते-गाते साधु धीरे-धीरे चलता जाता था और श्रोताओं का समूह भी धीरे-धीरे चलता जाता था। ऐसा मालूम होता था, जैसे एक समुद्र है जिसे नवयुवक साधु आवाज़ों की जंजीरों से खींच रहा है और संकेत से अपने साथ-साथ आने की प्रेरणा कर रहा है।

(१) संजाल पूर्ण कीजिए :

(२)

--	--	--	--	--	--	--

(२) उपर्युक्त गद्यांश में आए हुए शब्दयुग्म ढूँढकर लिखिए : (२)

(i)

(ii)

(iii)

(iv)

(३) 'सच्चा कलाकार वह होता है जो दूसरों की कला का सम्मान करता है,' इस कथन पर अपना मत ४० से ५० शब्दों में लिखिए। (२)

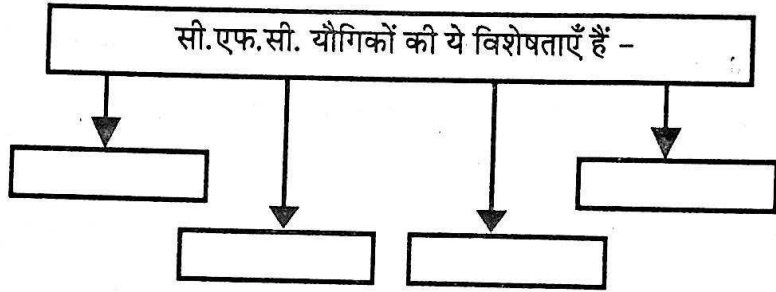
(आ) निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

सी.एफ.सी. यौगिकों का एक खास गुण है कि ये नष्ट नहीं होते। इनका न तो ऑक्सीकरण होता है और न ही अपघटन। ये पानी में भी नहीं घुलते। यहाँ स्वाभाविक रूप से सवाल उठता है कि इस्तेमाल में आने वाले इन यौगिकों का आखिर होता क्या है? सबसे पहले एक अमेरिकी वैज्ञानिक एफ.एस. रोलैंड का ध्यान इस प्रश्न की ओर गया। उन्होंने इस दिशा में लगातार कई वर्षों तक अनुसंधान किया। उनका शोधपत्र जब १९७४ में 'नेचर' नामक प्रतिष्ठित पत्रिका में प्रकाशित हुआ तो पूरी दुनिया में एक हलचल-सी मच गई। अपने पत्र में रोलैंड ने निष्कर्ष दिया था कि ये यौगिक धरती की ओजोन परत को नष्ट कर चुके हैं। शुरू में लोगों ने रोलैंड की बातों को कोई खास अहमियत नहीं दी। कुछ लोगों ने उन्हें 'आतंकित पर्यावरणवादी' कहकर उनका उपहास किया लेकिन कुछ ही साल बाद १९८५ ई. में ब्रिटिश सर्वे टीम के कार्यों से रोलैंड की बात सही साबित हो गई। टीम ने न केवल ओजोन विघटन की पुष्टि की बल्कि अध्ययन करके बताया कि दक्षिणी ध्रुव क्षेत्र में ओजोन की परत काफी छीज चुकी है और उसकी वजह से वहाँ एक बड़ा छिद्र हो गया है। अमेरिकी उपग्रह

निंबस द्वारा भेजे गए चित्र से भी रोलेंड की बात की पुष्टि हुई। ब्रिटिश टीम ने चेताया भी कि यदि बहुत जल्दी ओज़ोन विघटन को न रोका गया तो ओज़ोन परत के छीजने से आने वाली पराबैंगनी किरणों से धरती के तापमान में वृद्धि होगी तथा अनेकानेक तरह की त्वचा संबंधी व्याधियाँ फैलेंगी। त्वचा के कैंसर के रोगियों की संख्या लाखों में होगी।

(१) आकृति पूर्ण कीजिए :

(२)

(२) निम्नलिखित शब्दों के लिए परिच्छेद में आए हुए विलोम शब्द लिखिए : (२)

- (i) अवगुण ×
- (ii) अस्वाभाविक ×
- (iii) गलत ×
- (iv) उत्तर ×

(३) 'पर्यावरण रक्षा में हमारा योगदान,' इस विषय पर ४० से ५० शब्दों में अपना मत व्यक्त कीजिए।

(२)

(इ) निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लगभग ८० से १०० शब्दों में लिखिए (कोई दो): (६)

(१) निराला जी की चारित्रिक विशेषताएँ लिखिए।

(२) 'पाप के चार हथियार' निबंध का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।

--	--	--	--	--	--	--

- (३) 'उड़ो बेटी, उड़ो! पर धरती पर निगाह रखकर,' इस पंक्ति में निहित सुगंधा की माँ के विचार स्पष्ट कीजिए।
- (ई) निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का मात्र एक वाक्य में उत्तर लिखिए (कोई दो): (२)
- (१) सुदर्शन जी का वास्तविक नाम —
- (२) 'कोखजाया' कहानी के हिंदी अनुवादक का नाम —
- (३) कन्हैयालाल मिश्र 'प्रभाकर' के दो निबंध संग्रहों के नाम —
- (४) आशारानी व्होरा जी की रचनाएँ —

विभाग - २. पद्य (अंक-२०)

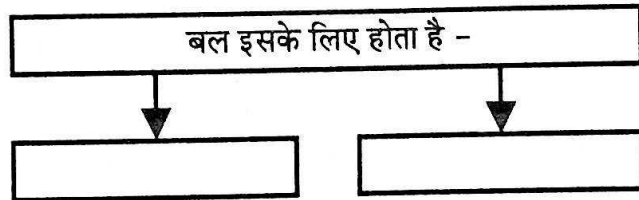
- कृति २ (अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

बल नहीं होता सताने के लिए,
वह है पीड़ित को बचाने के लिए।
बल मिला है तो बल बनो सबके,
उठ पड़ो न्याय दिलाने के लिए।

जिसको मंजिल का पता रहता है,
पथ के संकट को वही सहता है।
एक दिन सिद्धि के शिखर पर बैठ,
अपना इतिहास वही कहता है।

- (१) कृति पूर्ण कीजिए : (१)

(i)

(ii) जिसे मंज़िल का पता रहता है, वह यह करता है - (१)

(२) निम्नलिखित शब्दों के लिंग पहचान कर लिखिए : (२)

(i) मंज़िल —

(ii) पथ —

(iii) सिद्धि —

(iv) इतिहास —

(३) 'मानव सेवा ही सच्ची सेवा है,' इस विषय पर अपने विचार ४० से ५० शब्दों में लिखिए। (२)

(आ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

गजलों से खुशबू बिखराना हमको आता है।

चट्टानों पर फूल खिलाना हमको आता है।

परिंदों को शिकायत है, कभी तो सुन मेरे मालिक।

तेरे दानों में भी शायद, लगा है घुन मेरे मालिक।

हम जिंदगी के चंद सवालों में खो गए।

सारे जवाब उनके उजालों में खो गए।

चट्टानी रातों को जुगनू से वह सँवारा करती है।

बरसों से इक सुबह हमारा नाम पुकारा करती है।

--	--	--	--	--	--	--

(१) उत्तर लिखिए :

- (i) परिंदों को यह शिकायत है - (१)
- (ii) हमारी जिंदगी इनमें खो गई - (१)

(२) निम्नलिखित शब्दों के लिए पद्यांश में आए हुए समानार्थी उर्दू शब्द लिखिए : (२)

- (i) सुगंध —
- (ii) पक्षी —
- (iii) उत्तर —
- (iv) जीवन —

(३) 'जीवन के प्रति आशावादी दृष्टिकोण' इस विषय पर ४० से ५० शब्दों में अपने विचार लिखिए। (२)

(इ) निम्नलिखित मुद्दों के आधार पर 'वृंद के दोहे' इस कविता का रसास्वादन कीजिए : (६)

- (१) रचनाकार का नाम — (१)
- (२) पसंद की पंक्तियाँ — (१)
- (३) पसंद आने के कारण — (२)
- (४) कविता का केंद्रीय भाव — (२)

अथवा

'पेड़ से जीने की आशा मिलती है।' इस कथन के आधार पर 'पेड़ होने का अर्थ' कविता का रसास्वादन कीजिए।

(ई) निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का केवल एक वाक्य में उत्तर लिखिए (कोई दो) : (२)

- (१) 'नयी कविता' के अन्य कवियों के नाम —
- (२) गुरु नानक जी की प्रमुख रचनाओं के नाम —
- (३) लोकगीतों के दो प्रकार —
- (४) दोहा छंद की विशेषता —

विभाग - ३. विशेष अध्ययन (अंक-१०)

कृति ३ (अ) निम्नलिखित काव्य पंक्तियाँ पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

घाट से आते हुए
कदंब के नीचे खड़े कनु को
ध्यानमग्न देवता समझ, प्रणाम करने
जिस राह से तू लौटती थी बावरी
आज उस राह से न लौट
उजड़े हुए कुंज
रौंदी हुई लताएँ
आकाश पर छाई हुई धूल
क्या तुझे यह नहीं बता रही
कि आज उस राह से
कृष्ण की अठारह अक्षौहिणी सेनाएँ
युद्ध में भाग लेने जा रही हैं!

--	--	--	--	--	--	--	--

(१) उत्तर लिखिए :

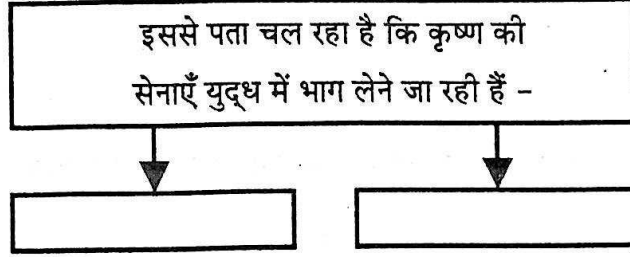
(१)

(i) (अ) कनु इस वृक्ष के नीचे खड़े थे :

(ब) राधा इन्हें प्रणाम किया करती थी :

(ii) आकृति पूर्ण कीजिए :

(१)

(२) निम्नलिखित शब्दों के लिए पद्यांश में आए हुए समानार्थी शब्द लिखिए: (२)

(i) ईश्वर

—

(ii) पगली

—

(iii) लड़ाई

—

(iv) रास्ता

—

(३) 'प्रेम से ही समाज में शांति स्थापित हो सकती है' इस विषय पर अपने विचार ४० से ५० शब्दों में लिखिए।

(२)

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लगभग ८० से १०० शब्दों में लिखिए :

(४)

(१) 'कवि ने कनुप्रिया काव्य में युद्ध की भयंकरता का ज्वलंत चित्रण किया है,' स्पष्ट कीजिए।

(२) राधा की दृष्टि से जीवन की सार्थकता स्पष्ट कीजिए।

**विभाग - ४. व्यावहारिक हिंदी, अपठित गद्यांश एवं
पारिभाषिक शब्दावली (अंक-२०)**

कृति ४ (अ) निम्नलिखित का उत्तर लगभग १०० से १२० शब्दों में लिखिए :

(६)

- (१) अपने कनिष्ठ महाविद्यालय में मनाए जाने वाले 'हिंदी दिवस समारोह' के सूत्र संचालन का प्रारूप तैयार कीजिए।

अथवा

परिच्छेद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए :

“स्नेहा, बहुत-बहुत बधाई! आज तुमने फीचर लेखन में शीर्ष स्थान पा लिया है।” स्नेहा की बात काटकर संपादक ने बधाई दी। सभी ने एक स्वर में कहा, “बधाई हो।” इन शब्दों को सुनते ही स्नेहा दस वर्ष पूर्व की दुनिया में चली गई। पत्रकारिता कोर्स के बीतते दिन-महीने..... फीचर लेखन के संबंध में सुने हुए लेक्चर्स..... प्रोफेसरों से की गई चर्चाएँ..... अध्ययन, परीक्षा..... फीचर लेखन का प्रारंभ..... फीचर लेखन की सिद्धहस्त लेखिका बनना ही उसका एकमात्र सपना था।

उसकी यादों में वह दिन तैर गया..... जब उसे पत्रकारिता कोर्स में फीचर लेखन पर व्याख्यान देने के लिए बुलाया गया था। हॉल विद्यार्थियों से खचाखच भरा हुआ था। आज उसे अपने परिश्रम सार्थक होते नज़र आ रहे थे। फीचर लेखन पर स्नेहा ने बोलना प्रारंभ किया। रोचक प्रसंगों के साथ स्नेहा विद्यार्थियों को फीचर लेखन की विशेषताएँ बताने लगी, “अच्छा फीचर नवीनतम जानकारी से परिपूर्ण होता है। किसी घटना की सत्यता अथवा तथ्यता फीचर का मुख्य तत्त्व है। फीचर लेखन में राष्ट्रीय स्तर के तथा अन्य महत्त्वपूर्ण विषयों का समावेश होना चाहिए

--	--	--	--	--	--	--

क्योंकि समाचारपत्र दूर-दूर तक जाते हैं। इतना ही नहीं; फीचर का विषय समसामयिक होना चाहिए।

(१) उत्तर लिखिए :

(२)

फीचर लेखन की विशेषताएँ -

(i)

(ii)

(iii)

(iv)

(२) (i) निम्नलिखित शब्दों के लिए परिच्छेद में आए हुए प्रत्यय

युक्त शब्द ढूँढ़कर लिखिए :

(१)

(१) सत्य

(२) राष्ट्र

(ii) निम्नलिखित प्रत्यय युक्त शब्दों के प्रत्यय निकालकर परिच्छेद

में आए हुए मूल शब्द लिखिए :

(१)

(१) सार्थकता -

(२) अच्छाई -

(३) 'मेहनत करने वालों को ही सफलता मिलती है' इस विषय पर

४० से ५० शब्दों में अपने विचार लिखिए।

(२)

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक का उत्तर लगभग ८० से १०० शब्दों में लिखिए : (४)

(१) प्रकाश उत्पन्न करने वाले जीवों की वैज्ञानिक अध्ययन की दृष्टि से

जानकारी लिखिए।

(२) ब्लॉग लेखन में बरती जाने वाली सावधानियों पर प्रकाश डालिए।

अथवा

सही विकल्प चुनकर रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए :

(१) पल्लवन का अर्थ है _____।

- (i) संक्षिप्तीकरण
- (ii) विस्तार
- (iii) सारांश
- (iv) व्याख्या

(२) फीचर लेखन _____ होना चाहिए।

- (i) भावना प्रधान
- (ii) कल्पना प्रधान
- (iii) बुद्धि प्रधान
- (iv) ज्ञानप्रद

(३) मैं उद्घोषक की भूमिका पूरी _____ से निभाता रहा हूँ।

- (i) शिष्टता
- (ii) निष्ठा
- (iii) जिम्मेदारी
- (iv) प्रतिष्ठा

(४) उल्लू रात के अंधेरे में _____ से देख सकते हैं।

- (i) दूर
- (ii) नजदीक
- (iii) सरलता
- (iv) मुश्किल

(इ) निम्नलिखित अपठित गद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

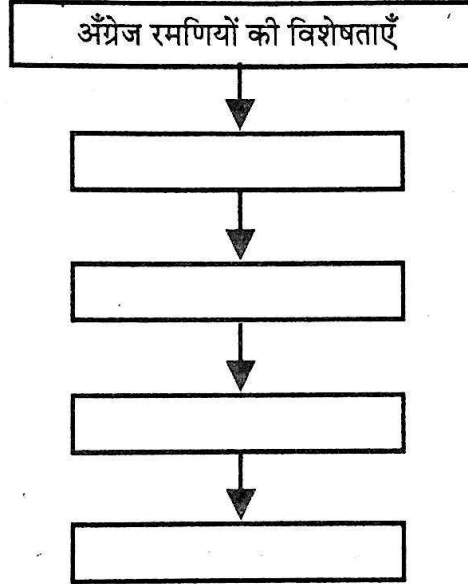
अँग्रेज पिता थे जो अपने बच्चों के साथ भाग रहे थे, हँस रहे थे और खेल रहे थे। उधर भारतीय पितृदेव भी थे, जो बुजुर्गों को अपने चारों तरफ लपेटे धन-संपन्नता के लक्षणों का प्रदर्शन करते हुए चल रहे थे।

--	--	--	--	--	--	--	--

अंग्रेज रमणियाँ थीं, जो धीरे नहीं चलती थीं, तेज चलती थीं। उन्हें न चलने में थकावट आती थी, न हँसने में लाज आती थी। कसरत के नाम पर भी बैठ सकती थीं, और घोड़े के साथ-ही-साथ जरा जी होते ही, किसी हिंदुस्तानी पर भी कोड़े फटकार सकती थीं। वह दो-दो, तीन-तीन, चार-चार की टोलियों में निःशंक, निरापद, इस प्रवाह में मानो अपने स्थान को जानती हुई, सड़क पर से चली जा रही थीं। उधर हमारी भारत की कुललक्ष्मियाँ, सड़क के बिल्कुल किनारे-किनारे, दामन बचाती और सम्हलती हुई, साड़ी की कई तहों में सिमट-सिमटकर, लोक-लाज, स्त्रीत्व और भारतीय गरिमा के आदर्श को अपने परिवेष्टनों में छिपाकर, सहमी-सहमी धरती में आँखें गाड़े; कदम-कदम बढ़ रही थीं।

(१) तालिका पूर्ण कीजिए :

(२)

(२) निम्नलिखित शब्दों के वचन बदलकर लिखिए :

(२)

- (i) रमणी -
- (ii) बच्चे -
- (iii) घोड़ा -
- (iv) आँखें -

(३) 'भारतीय नारी' इस विषय पर अपने विचार ४० से ५० शब्दों में लिखिए। (२)

(ई) निम्नलिखित में से किन्हीं चार के पारिभाषिक शब्द लिखिए :

(४)

- (१) Census Officer —
(२) Enrolment —
(३) Fixed Deposit —
(४) Transaction —
(५) Speed —
(६) Graphic Table —
(७) Antiseptics —
(८) Output —

विभाग - ५. व्याकरण (अंक-१०)

कृति ५ (अ) निम्नलिखित वाक्यों में से किन्हीं दो वाक्यों का काल परिवर्तन करके वाक्य फिर से लिखिए : (कोष्ठक की सूचनानुसार)

(२)

(१) बैजू का लहू सूख गया है।

(सामान्य भूतकाल)

(२) गर्ग साहब ने अपने वचन का पालन किया।

(सामान्य भविष्यकाल)

(३) हमारे भूमंडल में हवा और पानी बुरी तरह प्रदूषित हुए हैं।

(अपूर्ण वर्तमानकाल)

(४) सुधारक पापों के विरुद्ध विद्रोह का झंडा बुलंद करता है।

(पूर्ण भूतकाल)

--	--	--	--	--	--	--

(आ) निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत अलंकार पहचान कर उनके नाम लिखिए

(कोई दो):

(२)

(१) पायो जी मैंने राम रतन धन पायो।

(२) मोती की लड़ियों से सुंदर, झरते हैं झाग भरे निर्झर!

(३) जान पड़ता है नेत्र देख बड़े-बड़े।

हीरकों में गोल नीलम हैं जड़े।।

(४) पत्रा ही तिथि पाइयों, वाँ घर के चहुँ पास

नितप्रति पून्यो रहयों, आनन-ओप उजास

(इ) निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत रस पहचान कर उनके नाम लिखिए (कोई दो): (२)

(१) तू दयालु दीन हौं, तू दानि हौं भिखारि।

हौं प्रसिद्ध पातकी, तू पाप पुंजहारि।

(२) एक अचंभा देखा रे भाई।

ठाढ़ा सिंह चरावै गई।

पहले पूत पाछे माई।

चेला के गुरु लागे पाई ॥

(३) माटी कहै कुम्हार से, तू क्या रौंदे मोहे।

एक दिन ऐसा आएगा, मैं रौंदूंगी तोहे ॥

(४) कहा- कैकयी ने सक्रोध

दूर हट! दूर हट! निर्बोध!

द्विजिक्के रस में, विष मत घोल।

(ई) निम्नलिखित मुहावरों में से किन्हीं दो के अर्थ लिखकर वाक्यों में प्रयोग कीजिए : (२)

(१) आँखें बिछाना।

(२) तिल का ताड़ बनाना।

(३) चल बसना।

(४) जान बख़्शाना।

(उ) निम्नलिखित वाक्यों को शुद्ध करके वाक्य फिर से लिखिए (कोई दो): (२)

(१) कयी बस्तीयाँ उजड गई।

(२) हमें पुरानी - जर्जर रूढ़ियों को तोडनी है, अच्छी परंपराओ को नहीं!

(३) मौसि फिर उसी कूसी पर आकर बैठ गई।

(४) आज के बच्चे वेज्ञानिक युग में पल रही हैं!

12/02/22

DAY — 03

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--	--	--

2026 II 12

1100

J-109

(M)

MARATHI (02)

Time : 3 Hrs.

(12 Pages)

Max. Marks : 80

कृतिपत्रिका

कृतिपत्रिकेसाठी सूचना :

- (१) आकलन कृती व व्याकरण यांमधील आकृत्या किंवा चौकटी पेनाने अथवा पेन्सिलीने व्यवस्थित काढाव्यात.
- (२) स्वच्छता, नीटनेटकेपणा व लेखननियमानुसार लेखन यांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष द्यावे.

विभाग १ - गद्य

[२०]

कृती १. (अ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(८)

(१) कर्ज काढून वाहन खरेदी करण्यामागची कारणे -

(२)

(य)	
(र)	

(२) जीवन अर्थपूर्ण होण्यासाठी लेखकाने सांगितलेले तंत्र -

(२)

(य)	
(र)	

कामापुरते आणि कामासाठी वाहन आणि आटोक्यात राहिल एवढाच वेग, हे तंत्र अनुसरले तर जीवन अर्थपूर्ण होईल. आपले जीवन अधिक प्रमाणात आपल्या वाट्याला यावे, ते कृतार्थतेने जगता, अनुभवता यावे, त्यासाठी उस्तं लाभावी म्हणून वाहनांचा वापर करायला हवा. प्रत्यक्षात घडते ते वेगळे. इतरांशी मानसिक स्पर्धा करण्यासाठी, आपल्या ऐश्वर्याचे प्रदर्शन घडवण्यासाठी, गरज नसताना कर्ज काढून वाहने खरेदी करणारी माणसे समाजात आढळतात. कोणतेही महत्त्वाचे काम नसताना पत्नीला मागच्या बाजूला बसवून आधुनिक दुचाकीने सहज फेरफटका मारून आले म्हणजे अनेकांना बरे वाटते; पण आहेच वाहन तर चार-सहा मैलांवरचे एखादे निसर्गरम्य स्थान किंवा मंदिर पाहाण्यासाठी ही माणसे का जात नाहीत? एखादा लक्ष्मी रोड, महात्मा गांधी मार्ग किंवा जंगली महाराज रस्ताच का पसंत केला जातो? देहू, आळंदी, सिंहगड, बनेश्वर, विठ्ठलवाडीकडचे रस्ते का दिसत नाहीत?

वाई, सातारा, फलटण, कराड अशा गावी वाहनांची एवढी निकड आहे का? शेतमळ्यात जायचे असेल, तर तातडीचा भाग म्हणून कधी तरी वाहन लागेल. आपले राहणे गावाबाहेर होत असेल, तर वाहनाचा उपयोग होईल; पण सहज आणि सुखाने येणे-जाणे सोडून वेगाने येरझारा कशासाठी घालावयाच्या? आहेच गाडी तर मारूया चक्कर, अशी भावना बाळगून रस्त्यावर अडचणी निर्माण करणारे रसिक संख्येने वाढत चालले आहेत.

(३) स्वमत अभिव्यक्ती -

(४)

‘जीवन अर्थपूर्ण करण्यासाठी वाहनाचा उपयोग होतो,’ - हे विधान तुमच्या शब्दांत स्पष्ट करा.

किंवा

‘मनाचा ब्रेक - उत्तम ब्रेक’ याबाबतची तुमची भूमिका सोदाहरण लिहा.

--	--	--	--	--	--	--	--

(आ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(८)

(१) प्रथेप्रमाणे लेखकाचे झालेले स्वागत -

(२)

(य)

(र)

(२) चित्रकार लेखकाला नारळाकडे बघून दिसलेले दृश्य -

(२)

(य)

(र)

मी बऱ्याच कार्यक्रमांना जात असतो. तिथेही या चित्रांचे स्रोत मला सापडतात. असले कार्यक्रम हे कच्चा माल पुरवणारे मार्ग आहेत माझे. प्रयत्न केला तर किती चांगले धागे हातात येतात याचं प्रत्यंतर देणारा एक प्रसंग एका अतिशय साध्याशा कार्यक्रमात घडला. प्रथेप्रमाणे त्या लोकांनी मला पुष्पगुच्छ आणि नारळ दिला. तो घेऊन मी टेबलावर ठेवला आणि शांतपणे खुर्चीत बसलो होतो. बोलणारा माझी कुटून कुटून जमवलेली माहिती उपस्थितांना सांगत होता. मला त्यात स्वारस्य नव्हतं. मी टेबलावरच्या नारळाकडे बघत होतो. बघता बघता मला ती नारळाची शेंडी, नारळाचा तो लहानसा आकार पाचसात वर्षांच्या मुलीच्या डोक्यासारखा वाटायला लागला. नारळाची शेंडी तिच्या पोनीटेलसारखी बांधलेली ! हे स्मरणात धिरट्या घालायला लागलं. कार्यक्रम संपला. घरी आलो. बाकी सगळी कामं नेहमीसारखी सुरू होती. रात्री दहानंतर मी समोर ड्रॉईंगपेपर घेऊन बसलो होतो. त्यावर चित्र चितारत गेलो ते अशा क्रमानं. देवळासमोर दगडावर आपटून नारळ फोडतात. नारळ फोडणारा तो पुरुषी हात मी चितारला. तो नारळ नसून ते चिमुरड्या मुलीचं डोकं आहे हे सूचित व्हावं म्हणून त्या नारळाला बारीकसा कानातला डूल

दाखवला. त्यानं तो नारळ दगडावर आपटण्यासाठी वर उगारलाय आणि त्याच बरोबर मी दुसरा एक हात दाखवलाय ज्या हातानं तो नारळ उगारलेला पुरुषी हात धरून ठेवलाय. स्त्रीभ्रूण हत्येबद्दलचं एक पोस्टर त्यातून तयार झालं.

(३) स्वमत अभिव्यक्ती -

(४)

लेखकाने चित्रातून स्त्रीभ्रूण हत्ये विरोधी दिलेला संदेश तुमच्या शब्दांत लिहा.

किंवा

'समाजातील अनिष्ट रूढी' याविषयी तुमचे विचार स्पष्ट करा.

(इ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(४)

(१) जगाच्या दृष्टीने आजच्या युगाची ओळख :

(२)

(य)

(र)

छोटेसे का होईना पण स्वतःचे घर असावे असे स्वप्न प्रत्येकाचेच असते. पण स्वप्नपूर्तीचे भाग्य फार थोड्यांनाच लाभते. एकेकाळी वडिलांनी घेऊन ठेवलेल्या ओसाड प्लॉटवर नाना खटपटी करून एक टुमदार बंगला बांधून मीही अशा भाग्यवंतांच्या पंक्तीत जाऊन बसलो.

अर्थात हे भाग्य असेतसे आले नव्हते. बंगल्यासाठी व तत्सम गोष्टींसाठी मी निरनिराळ्या ठिकाणांहून इतकी कर्जे काढली होती की, जगाच्या दृष्टीने अणुविज्ञानाचे वा कॉम्प्युटरचे ठरू पाहणारे हे युग माझ्या दृष्टीने कर्जाचे व हप्त्यांचे ठरले होते. असे असूनही, आणखी एक कर्ज काढून मी दणक्यात वास्तुशांत केली अन् बंगल्यात राहायला गेलो. आसपास थोडीफार वस्ती होऊ घातली असली तरी माझा बंगला त्या

--	--	--	--	--	--	--	--

माळरानावर ओकाबोकाच वाटत होता. बंगल्याच्या आवारातच काय,
पण बाहेर एकही झाड नव्हते ना झुडूप होते. सोयी गैरसोयीही बऱ्याच
होत्या, तरी सुद्धा इट वॉज माय स्वीट स्वीट होम!

— अविनाश हळबे.

(२) लेखक भाग्यवंतांच्या पंक्तीत जाऊन बसले- (२)

कारण

.....

विभाग २ - पद्य

[१६]

कृती २. (अ) खालील कवितेच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा : (८)

(१) चौकटी पूर्ण करा - (२)

आषाढघनाच्या पदविन्यासखुणा -

(य)

(र)

(२) कवितेत वर्णन केलेल्या फुलांची नावे - (२)

(य)

(र)

रे थांब जरा आषाढघना

बघुं दे दिठि भरुन तुझी करुणा

कोमल पाचूंचीं हीं शेतें

प्रवाळमातीमधलीं औतें

इंद्रनीळ वेळूंचीं बेटें

या तुझ्याच पदविन्यासखुणा

रोमांचित ही गंध - केतकी

फुटे फुलीं ही सोनचंपकी
 लाजुन या जाईच्या लेकी
 तुज चोरुन बघती पुन्हापुन्हा
 उघड गगन, कर घडिभर आसर
 आणि खुलें कर वासरमणि - घर
 वाहूं दे या तव किमयेवर
 कोवळ्या नव्या हळदुव्या उन्हा
 कणस भरूं दे जिवस दुधानें
 देठ फुलांचा अरळ मधानें
 कंठ खगांचा मधु गानानें
 आणीत शहारा तृणपर्णा
 आश्लेषांच्या तुषारस्नानीं
 भिउन पिसोळीं थव्याथव्यांनी
 रत्नकळा उधळित माध्यान्हीं
 न्हाणोत इंद्रवर्णांत वना
 काळोखाचीं पीत आंसवें
 पलवीत उमलतां काजवे
 करूं दे मज हितगूज त्यांसवें
 निरखीत जळांतिल विधुवदना

(३) अभिव्यक्ती :

(४)

आषाढातील पावसाचा तुम्ही घेतलेला अनुभव तुमच्या शब्दांत
 शब्दबद्ध करा.

(आ) खालील ओळींचा अर्थ लिहा :

(४)

कोण जाणे कोटुनी ह्या सावल्या आल्या पुढे;
 मी असा की लागती ह्या सावल्यांच्याही झळा!
 राहती माझ्यासवें हीं आसवें गीतांपरी;
 हे कशाचें दुःख ज्याला लागला माझा लळा!

--	--	--	--	--	--	--	--

(इ) खालीलपैकी कोणतीही एक कृती सोडवा :

(४)

काव्यसौंदर्य :

समुद्र कोंडून पडलाय गगनचुंबी इमारतींच्या गजांआड.

तो संत्रस्त वाटतो संध्याकाळीं: पिंजारलेली दाढी, झिंज्या.

हताशपणे पाहत असतो समोरच्या बलित्साव्या मजल्यावरील मुलाकडे,

ज्याचं बालपण उंचच उंच पण अरुंद झालंय

आणि त्याची त्याला कल्पनाच नाही.

या ओळींतून सूचित होणारे भावसौंदर्य उलगडून दाखवा.

किंवा

रसग्रहण :

पावसाचे तरंग ओंजळीत भरणारी चैतन्यमयी बालिका

अंगणात दिवे लावावेत तसे सर्वच बहर लावणारी तू नवयौवना

स्वप्नांचे पंख लावून आभाळ झुल्यावर झुलणारी तू ध्येयगंधा

नि आज नखशिखांत तू तू आहेस फक्त स्थितप्रज्ञा राणी !

वरील काव्यपंक्तींचे रसग्रहण करा.

विभाग ३ - साहित्यप्रकार : कथा

[१०]

कृती ३. खालील उतान्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(४)

(अ) (१) एका वाक्यात उत्तरे लिहा :

(य) प्रारंभी केल्या जाणाऱ्या कथालेखनामागील हेतू लिहा.

(१)

(र) कथेच्या शीर्षकाची वैशिष्ट्ये लिहा.

(१)

प्रारंभी एखादी शिकवण देण्यासाठी, बोध देण्यासाठी कथालेखन केले गेले. नंतर-नंतर मनोरंजन करण्यासाठी किंवा एखादा विचार, भावना, चित्ताकर्षक घटना वाचकांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी कथा लिहिल्या जाऊ लागल्या.

कथेत घटना असतात, कथानक असते, तिच्यात पात्रे असतात. स्थळ, काळ, वेळ यांचाही उल्लेख कथेत असतो. कथेच्या विषयानुसार तिच्यात विशिष्ट वातावरणही असते आणि समर्पक अशी निवेदनशैलीही असते. कथेतील पात्रांच्या परस्परसंबंधातून निर्माण झालेले ताणतणाव, संघर्ष, गुंतागुंतही कथेत असते आणि या सर्वांचा एक उत्कर्षबिंदूही (क्लायमॅक्स) असतो कथेत! अर्थात या सर्व घटकांनी युक्त अशा कथेला समर्पक शेवटही असतो तसेच एक सुयोग्य आणि उत्तम शीर्षकही असते.

थोडक्यात सांगायचे तर कथा म्हणजे 'एका विशिष्ट स्थलकाली पात्रांच्या परस्परसंबंधातून घडलेल्या घटनांचे एखाद्या विशिष्ट हेतूने केलेले उत्कंठावर्धक चित्रण म्हणजे कथा.'

अर्थात प्रत्येक कथेत हे सर्वच घटक असतीलच आणि त्यांचे प्रमाणही सारखे असेल असे म्हणता येणार नाही. एखाद्या कथेत पात्रांना प्राधान्य असेल तर एखाद्या कथेत प्रसंगांना. कधी लेखकाचा दृष्टिकोन अधिक महत्त्वाचा असू शकतो तर एखादी कथा वातावरणनिर्मितीचा हेतू लक्षात घेऊन लिहिली जाऊ शकते. तीच गोष्ट विचारांची आणि भावनांचीही असू शकते.

(२) 'कथा'-व्याख्या लिहा.

(२)

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

(६)

(य) अनुचे स्वभावचित्र थोडक्यात रेखाटा.

(र) बापू गुरुजींनी गावासाठी केलेल्या कार्याची थोडक्यात माहिती लिहा.

(ल) डॉक्टर आणि नर्स यांच्यामधील अनुने सांगितलेला फरक तुमच्या शब्दांत स्पष्ट करा.

(व) 'गढी' या शीर्षकाची समर्पकता पटवून द्या.

--	--	--	--	--	--	--

विभाग ४ - उपयोजित मराठी

[१४]

कृती ४. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

(४)

- (१) मुलाखतीची सुरुवात स्पष्ट करा.
- (२) माहितीपत्रकाची गरज लिहा.
- (३) अहवाल लेखनाचे महत्त्व थोडक्यात लिहा.
- (४) वृत्तलेख म्हणजे काय ते थोडक्यात स्पष्ट करा.

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

(१०)

- (१) खालील मुद्द्यांच्या आधारे 'मुलाखतीचे स्वरूप' विशद करा.
मुलाखत म्हणजे मुलाखतीचे विविधांगी स्वरूप मुलाखतीचे विविध प्रकार साधारण ते असाधारण व्यक्ती आगळे वेगळे सांगण्यासारखे कर्तृत्व.
- (२) खालील मुद्द्यांच्या आधारे माहितीपत्रकाची रचना लिहा :
माहितीला प्राधान्य उपयुक्तता वेगळेपण आकर्षक मांडणी भाषाशैली.
- (३) खालील मुद्द्यांच्या आधारे अहवाल लेखनाची वैशिष्ट्ये विशद करा :
वस्तुनिष्ठता विश्वसनीयता सोपेपणा शब्दमर्यादा निःपक्षपातीपणा.
- (४) खालील मुद्द्यांच्या आधारे वृत्तलेखाच्या विषयांचे स्रोत लिहा :
वृत्त किंवा बातमी व्यक्तिगत अनुभव भेटीगाठी मुलाखती निरीक्षणे.

व्याकरण घटक व वाक्प्रचार

कृती ५. (अ) सूचनेनुसार कृती करा :

(१०)

(१) (य) योग्य पर्याय निवडा :

(१)

ही इमारत खूपच उंच आहे.

वरील विधानाचे उद्गारार्थी वाक्य ओळखून लिहा :

(१) ही इमारत काही कमी उंच नाही.

(२) ही इमारत किती उंच आहे.

(३) किती लहान आहे ही इमारत.

(४) बापरे ! केवढी उंच आहे ही इमारत !

(२) सूचनेप्रमाणे सोडवा :

(१)

तुम्ही सगळ्यांशी चांगले बोला.

(नकारार्थी वाक्य करा.)

(२) योग्य पर्याय निवडा :

(१)

(य) 'गोपाल' या सामासिक शब्दातील समास ओळखून लिहा.

(१) अव्ययीभाव समास

(२) द्वंद्व समास

(३) बहुव्रीही समास

(४) तत्पुरुष समास

(२) 'यथाशक्ती' या सामासिक शब्दातील समासाचे नाव लिहा.

(१)

--	--	--	--	--	--	--

(३) (य) योग्य पर्याय निवडा : (१)

दलालांनी मार्गदर्शन संपवून चहा मागविला.

या वाक्यातील प्रयोग ओळखा :

- (१) कर्तरी प्रयोग
- (२) कर्मणी प्रयोग
- (३) भावे प्रयोग
- (४) यांपैकी नाही

(२) कर्तरी प्रयोगाचे वाक्य ओळखून लिहा : (१)

- (१) सुजाण नागरिक परिसर स्वच्छ ठेवतात.
- (२) शेतकऱ्यांनी फुलांची रोपे लावली.
- (३) आज लवकर सांजावले.
- (४) त्याने कपाटात पुस्तक ठेवले.

(४) (य) योग्य पर्याय निवडा : (१)

तदितर खग भेणे वेगळाले पळाले ।

उपवन - जल - केली जे कराया मिळाले ॥

स्वजन, गवसला जो, त्याजपाशी नसे तो ।

कठिण समय येता कोण कामास येतो?

वरील काव्यपंक्तीतील अलंकार ओळखून लिहा :

- (१) अतिशयोक्ती
- (२) अनन्वय
- (३) अपन्हुती
- (४) अर्थान्तरन्यास

(र) 'आहे ताजमहाल एक जगती तो तोच त्याच्यापरी' या वाक्यातील
उपमान ओळखा. (१)

(५) (य) 'साखरझोपेत असणे' या वाक्प्रचाराचा अर्थ खालील
पर्यायांतून ओळखून लिहा :

(१) पहाटेच्या गाढ निद्रेत असणे.

(२) दिवसा उजेडी झोपणे.

(३) साखर खाऊन झोपणे.

(४) दिवा स्वप्न पाहणे.

(र) 'साखरझोपेत असणे' या वाक्प्रचाराचा वाक्यात
उपयोग करा. (१)

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे २०० ते २५० शब्दांत
निबंध लिहा : (१०)

(१) रानफुलांचे सौंदर्य

(२) माझा आवडता साहित्यिक

(३) ग्रंथालयाचे मनोगत.

(४) समुद्र आटला तर

(५) स्त्री-पुरुष समानता : काळाची गरज

DAY— 03

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--	--	--

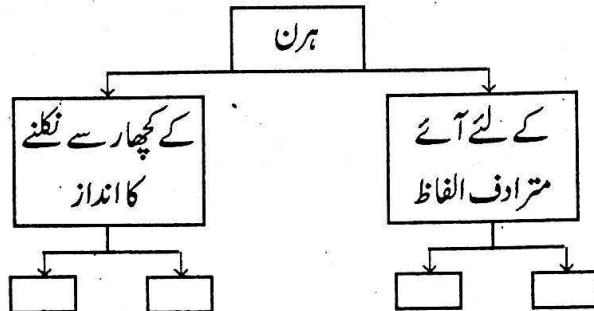
2026	II	12	1500	J-118	(U)
URDU (05)					
Time : 3 Hrs.		(16 Pages)		Max. Marks : 80	

سرگرمی نامے کے لیے ہدایات :-

- (۱) ”سرگرمی نامے“ میں دی ہوئی ہدایات کے مطابق خاکے صرف پین سے بنائیں۔
- (۲) ”سرگرمی نامے“ کی معروضی سرگرمیاں اور قواعد پر مبنی سرگرمیوں کی جانچ ممتحن ہدایات کے عین مطابق کرتا ہے، اس لیے ہدایات بغور پڑھیں۔
- (۳) ”سرگرمی نامے“ کا تحریری حصہ جانچتے وقت ممتحن آپ کی تحریری مہارت، مؤثر اندازِ بیان، پُرکشش خیالات، مناسب الفاظ، جملوں کا تسلسل، بر محل موزوں اشعار، محاورے، کہاوتوں اور بولی کے استعمال، املا وغیرہ پر خصوصی توجہ دیتے ہوئے نمبرات تفویض کرتا ہے۔
- (۴) خوش خطی اور صفائی کا خیال رکھیں۔

حصہ ۱ : نثر۔ کل نمبرات : 20

- (7) (الف) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔
- (2) (۱) شجری خاکہ مکمل کیجئے۔

الغرض یہاں تو یہ تیاری شروع ہوئی اور صاحبِ قرآن منتظرِ مقابلہٴ عدو، سامنے قلعے کے فروکش ہوئے مگر بدیع الزماں فرزندِ رشید حمزہ صاحبِ قرآن کو ہوائے خوش اور صحرائے سبزہ زار دیکھ کر شکار کھیلنے کی ہوس ہوئی، امیر سے اجازت چاہی۔ امیر خاموش ہو رہے۔ بدیع الزماں اپنی والدہ کے پاس گئے اور گزارش کی کہ آپ مجھے والد ماجد سے اجازت شکار کے لیے جانے کی لادیں۔ ملکہ نے منظور کیا اور جب امیر بارگاہ میں ملکہ کی تشریف لائے، ملکہ نے شاہزادے کی سفارش کی۔ امیر نے پنا چاری رخصت دی مگر فرمایا کہ یہ صحرا تمام ساحرانِ جہاں کا مسکن ہے۔ اس لیے میں اجازت نہیں دیتا تھا کہ شاہزادہ کسی آفت میں مبتلا نہ ہو، لیکن تمہارے کہنے سے ایک روز کی اجازت دیتا ہوں کہ بعد ایک روز کے پھر آئیں، زیادہ عرصہ نہ لگائیں۔ بدیع الزماں نے ارشادِ صاحبِ قرآن قبول کیا اور سامانِ شکار کھیلنے کا، رات بھر درست ہوتا رہا۔ جس وقت صیادِ فلک مشرق سے سبزہ زارِ فلک پر صیدِ آنگنِ ثوابت و سیارگاں ہوا، وہ آفتابِ عالم تاب بہر شکار عازمِ میدان ہوا۔ شہزادہٴ عالی مقام باحشم و خدم، صحرا میں صیدِ آنگن تھا اور ہر طرف فضائے نہبتِ دشت و کوہ دیکھتا جاتا تھا۔ سامنے کچھار سے ایک آہوا نکھیلیاں کرتا، طرارے بھرتا پیدا ہوا۔ بدیع الزماں اس کی رعنائی اور زیبائی دیکھ کر شیفٹہ اور فریفتہ ہوا۔ سرداران کو اپنے حکم دیا کہ اس کو زندہ گرفتار کرو، خبردار جانے نہ دو۔ بہ مجرد حکم ہمراہیوں نے حلقہ باندھ کر اسے گھیرا مگر ہرن کتوتیاں بدل کر سر پر سے شاہزادے کے نکل کر چلا۔ بدیع الزماں نے اس کے پیچھے گھوڑا اٹھایا اور کئی کوس نکل آئے۔ سب ساتھی چھٹ گئے اور یہ اکیلے رہے۔ اس وقت کہ جب ہرن پر دسترس نہ پہنچا اور وہ زندہ گرفتار نہ ہوا، فوراً ترکش سے تیر مار دہ مشمت بحر کمان میں پیوست کر کے لگایا۔ تیر اس کے دوسار ہوا۔ وہ ہرن زمین پر گرا۔ شہزادے نے مرکب سے کود کر اسے ذبح کیا۔ جیسے ہی وہ ہرن ہلاک ہوا، ایک صدائے مہیب پیدا ہوئی کہ اے فرزندِ حمزہ! تو نے بڑا غضب کیا کہ قتل کیا غزال کو۔ یہ سرحدِ طلسم ہوش رُبا ہے۔ یہاں سے بچ

--	--	--	--	--	--	--

کر جانا اب دشوار ہے۔ شاہزادے نے دیکھا کہ تمام صحرا گردوغبار سے تاریک ہے۔ آندھیوں کا طوفان برپا ہے۔ بعد لمحے کے شاہزادے پر بے ہوشی طاری ہوئی پھر جو آنکھ کھلی، اپنے کو قیدگراں میں پایا۔

(۲) درج ذیل کے کثیر متبادل سے جواب کا صحیح متبادل تلاش کر کے مکمل جملہ لکھئے۔ (2)

(i) شاہزادے کو شکار کھیلنے کی ہوس ہوئی

(الف) ساحران جہاں کا مسکن دیکھ کر

(ب) آنکھیلیاں کرتا اور طرارے بھرتا آہود دیکھ کر

(ج) ہوائے خوش اور صحرائے سبزہ زار دیکھ کر

(د) فضائے نزہتِ دشت کو دیکھ کر

(ii) شاہزادے کو شکار کے لیے دی گئی مدت

(الف) ایک دن (ب) ایک ہفتہ

(ج) ایک مہینہ (د) ایک سال

(iii) ہرن کے لیے استعمال کیے گئے تیر کی لمبائی

(الف) ایک مشت (ب) دہ مشت

(ج) کئی مشت (د) چہار مشت

(iv) وہاں سے بچ کر جانا دشوار تھا کیونکہ

(الف) وہ سرحدِ طلسمِ ہوش رُبا تھی

(ب) وہ سرحدِ جادوگراں تھی

(ج) شاہزادے پر بے ہوشی طاری ہو گئی تھی

(د) وہاں آندھیوں کا طوفان برپا تھا

(۳) بڑوں کی تاکید میں چھوٹوں کے لیے بھلائی ہوتی ہے۔ ذاتی رائے پیش کیجئے۔ (3)

(7) (ب) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(2) (1) سرگرمی مکمل کیجئے۔

(i) Turn out یعنی:

(ii) یونیفارم کا معائنہ کرنے والا:

(iii) Incorrectly Dressed :

(iv) سزا:

ناشتے کے بعد جب میدان میں پہنچے تو سارجنٹ میجر کو غیر حاضر پایا۔ گھڑی دیکھی تو معلوم ہوا کہ وہ غیر حاضر نہیں، ہم ہی وقت سے پہلے پہنچ گئے ہیں۔ گویا فوجی ضبط کی پہلی خوراک ہی اس قدر زود اثر نکلی۔ صبح وقت پر سارجنٹ میجر نمودار ہوا تو اپنی فتح پر ذرا مسکرایا، لیکن فوراً منجمد ہو گیا اور ہمیں حکم دیا کہ کوارٹر ماسٹر اسٹور میں جا کر اپنے اپنے سائز کے بوٹ لے آؤ۔

بوٹ دیکھے تو محسوس ہوا کہ پہننے کو وہ چیز دی جا رہی ہے جو گینڈوں کے پاؤں کے لیے زیادہ موزوں ہے اور جب پہن کر دو چار قدم چلنے کی کوشش کی تو یوں لگا جیسے ناگ پربت گھسیٹ رہے ہیں۔ فوجی کیڈٹ نے آہستہ سے کہہ دیا کہ ان بوٹوں کے ساتھ تو ڈرل بھی کرنا پڑے گا۔ یہ سنا تو تمام سلسلہ قراقرم سر پر آ پڑا۔

ڈرل کے آغاز سے پہلے کپتان صاحب نے Turnout یعنی یونیفارم وغیرہ کا معائنہ کیا، اور معائنہ کیا کیا، گویا ہمیں خوردبین کے نیچے رکھ دیا۔ ہم نے ڈرل میں شرکت سے پہلے فوجی کیڈٹ کو بوٹ، پٹی، نمبر، بٹن، پیٹی، فلیش وغیرہ دکھالی تھی لیکن کمپنی کمانڈر صاحب نے ہمیں دیکھتے ہی جیسے پہچان لیا اور فرمایا ”کیڈٹ نمبر ۱۵، کالر پر ایک سفید ذرہ Incorrectly Dressed۔ سزا: تین ایکسٹرا ڈرل۔“

--	--	--	--	--	--	--

اس کے بعد ڈرل شروع ہوئی اور خوب تیزی اور تندہی سے حکم ملنے لگے۔ ”سیدھے دیکھو۔ چھاتی باہر۔ تھوڑی اوپر بازو ہلاؤ۔ ہالٹ۔ ہلومت، مکھی مت اڑاؤ۔ ہنومت۔“ وغیرہ وغیرہ۔

ان سب میں ’ہلومت‘ کے حکم پر عمل کرنا عذابِ عظیم تھا۔ سیدھے بُت بنے کھڑے ہیں کہ کان پر کھجلی محسوس ہوتی ہے۔ اب ہاتھ کو جنبش دینا جرم ہے۔ کندھا کان تک نہیں پہنچ سکتا۔ کان کا خود ہلنا منشاءِ فطرت نہیں اور وہاں تک ہاتھ لے جانا منشاءِ سارجنٹ نہیں۔ عین اُس وقت ایک مکھی ناک پر نازل ہوتی ہے۔ مکھی کوفنا کرنے کی بے پناہ خواہش دل میں پیدا ہوتی ہے لیکن سارجنٹ سے آنکھ بچانا کرانا کاتبین سے آنکھ بچانا ہے۔

(۲) درج ذیل کی سرگرمیاں ایک جملے میں مکمل کیجئے۔

(i) فوجی ضبط کی پہلی خوراک کا اثر لکھئے۔

(ii) بوٹ پہننے کے بعد مصنف کو ہونے والا احساس لکھئے۔

(۳) ’کامیابی حاصل کرنے کے لیے نظم و ضبط کا ہونا ضروری ہے‘، اپنا خیال پیش کیجئے۔

(ج) درج ذیل غیر درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(۱) درج ذیل جدولی خاکہ مکمل کیجئے۔

	انسانی جسم میں ڈی این اے کی تعداد
(i)	ڈی این اے کی شکل
(ii)	
	جینیاتی اطلاعات رکھنے والا اہم جز

یہ تو ہم جانتے ہی ہیں کہ تمام جاندار اجسام خلیوں سے مل کر بنے ہیں۔ ہر جسم میں خلیوں کی تعداد مختلف ہوتی ہے۔ انسانی جسم میں تقریباً ایک ہزار بلین خلیے پائے جاتے ہیں۔ جاندار خلیوں کا مرکزہ بہت اہمیت کا حامل ہوتا ہے۔ جس میں ڈی این اے پایا جاتا ہے۔ یہ تمام جسموں کا جینیاتی مادہ ہوتا ہے۔ ان کی تعداد مختلف جسموں کے جاندار خلیوں میں مختلف ہوتی ہے۔ کسی ایک جسم کے خلیے میں صرف چند ہی ڈی این اے پائے جاتے ہیں تو کسی دوسرے جسم کے خلیے میں چند ہزار کی تعداد میں موجود رہتے ہیں۔ ڈی این اے کے سالمات جسامت میں کافی طویل ہوتے ہیں۔ اس کے باوجود ننھے سے خلیے میں اس لیے رہ پاتے ہیں کیوں کہ ان کی شکل پیچدار ہوتی ہے جو لہر دار سیڑھی کی مانند نظر آتی ہے۔ ڈی این اے کے ایک سالمے کو کھینچ کر سیدھا کر دیا جائے تو وہ خلیے کے طول سے تقریباً ہزار گنا طویل ہو جاتے ہیں۔ ڈی این اے کا کیمیائی تناظر یہ ظاہر کرتا ہے کہ وہ نیوکلیوٹائیڈس سالمات پر مشتمل ہوتا ہے اور اس کے ایک سالمے میں نیوکلیوٹائیڈ کے لاکھوں سالمے ہو سکتے ہیں۔

جاندار اجسام میں ڈی این اے جینیاتی (Genetic) اطلاعات رکھنے والا ایک اہم جز ہوتا ہے۔ ڈی این اے دراصل جسم کا بلو پرنٹ ہوتا ہے۔ یہ کسی شخص کی طبعی عمر، اس کے قد، ہڈیوں کی ساخت، انگلیوں کی شکل، آنکھوں کا رنگ، بالوں کی ساخت اور ان کا رنگ، جسم کی کیمیا اور تمام توارثی خصوصیات کی اطلاعات پر مشتمل ہوتا ہے۔ یوں تو ڈی این اے ہر زندہ خلیے میں رہتا ہے۔ وہ پودے کے ایک حقیر سے پتے سے لے کر حساس انسانی دماغ تک میں پایا جاتا ہے لیکن ہر جاندار خلیے میں ان کے سالمات کی ترتیب اور تواتر جدا گانہ نوعیت کی ہوتی ہے جس کے نتیجے میں جاندار کے دکھائی دینے اور ان کے عوامل کا پتا چلتا ہے۔ یہ دونوں ہی خصوصیات موروثی ہوتی ہیں اور ان کی منتقلی نسل در نسل ہوتی رہتی ہے۔

--	--	--	--	--	--	--

- (2) ہدایات کے مطابق ذخیرہ الفاظ کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔ (۲)
- (i) ”اطلاع“ کی جمع اقتباس سے تلاش کر کے لکھئے۔
- (ii) قلیل/مختصر کا متضاد لفظ اقتباس سے تلاش کر کے لکھئے۔
- (2) سائنس کی کرشمہ سازی کے بارے میں اپنی رائے لکھئے۔ (۳)

حصہ ۲ : نظم / غزل / قطعہ / رباعی۔ کل نمبرات : 16

- (6) الف) درج ذیل درسی نظم کے اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔ -- 2
- (2) درج ذیل خاکہ مکمل کیجئے۔ (1)

	آنکھ		نفس	
		شاعر کی طلب		
	دل		غم	

تو وہ ہے جو ہر ایک کی بگڑی سنوار دے
میری مراد بھی، میرے پروردگار، دے
کونین میں ذلیل نہ کر سب کے روبرو
ایمان و عیش و دولت و عز و وقار دے
تیرا یہ حکم، مانگ ہر اک چیز مجھ سے مانگ
میری دعا کہ دے، مرے پروردگار، دے
دل کو مرے ہر ایک طرح مطمئن بنا
غم دے تو غم کے ساتھ کوئی غمگسار دے
آنکھوں کو ایسی لذت دیدار ہو نصیب
ہر دم جو مجھ کو کیف مئے خوشگوار دے

محفوظ رکھ فریب سفید و سیاہ سے
 گردش نہ مجھ کو گردش لیل و نہار دے
 دنیا میں کچھ بھی قدرِ محبت نہیں رہی
 نالہ جگر گداز و نفسِ شعلہ بار دے
 داتا کی شان یہ ہے کہ جاری ہو اس کی دین
 سائل کا شیوہ یہ ہے کہ دامنِ پیار دے
 مطلب سمجھ میں آئے بقائے دوام کا
 ایسا سبق یہ زندگیِ مستعار دے
 میں بار بار مانگوں جو درکار ہو مجھے
 اور اپنے فضل سے تو مجھے بار بار دے
 حُسنِ طلب میں مجہدِ عصر ہے صحتی
 وہ تجھ سے ایک مانگے، تو اُس کو ہزار دے

(2)

صحیح متبادل جواب کا انتخاب کر کے سرگرمی مکمل کیجئے۔ (۲)

(i) دنیا میں جو چیز باقی نہیں.....

(الف) جگر گداز نالہ

(ب) شعلہ بار نفس

(ج) قدرِ محبت

(د) فریب سفید و سیاہ

(ii) سائل کا شیوہ یہ ہے کہ وہ.....

(الف) دامنِ بکھیر دے

(ب) دامنِ سمیٹ لے

(ج) دامنِ پیار دے

(د) دامنِ سنوار دے

--	--	--	--	--	--	--

(iii) زندگی مستعار کا سبق

- (الف) لذت دیدار کرائے
 (ب) بقائے دوام کا مطلب سمجھائے
 (ج) گردشِ لیل و نہار میں رکھے
 (د) کونین میں ذلیل کرے

(iv) صفی کی دعا

- (الف) اللہ تعالیٰ ایک مانگنے پر دس دے
 (ب) اللہ تعالیٰ ایک مانگنے پر سو دے
 (ج) اللہ تعالیٰ ایک مانگنے پر ہزار دے
 (د) اللہ تعالیٰ ایک مانگنے پر لاکھ دے

(2) (۳) درج ذیل شعر کی استحضانی وضاحت کیجئے۔

محفوظ رکھ فریب سفید و سیاہ سے
 گردش نہ مجھ کو گردشِ لیل و نہار دے

(6) (ب) درج ذیل درسی غزل کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(2) (۱) درج ذیل شبکی خاکہ مکمل کیجئے۔

	دوست کا مزاج	

میرا جدا مزاج ہے، اُن کا جدا مزاج
 پھر کس طرح سے ایک ہو لہٹھا بُرا مزاج

دیکھا نہ اس قدر کسی معشوق کا غرور
 اللہ کیا دماغ ہے، اللہ کیا مزاج
 کس طرح دل کا حال گھلے اس مزاج سے
 پوچھوں مزاج تو وہ کہیں آپ کا مزاج
 تم کیا کسی کے دل میں بھلا گھر بناؤ گے
 بنتا نہیں بنائے سے بگڑا ہوا مزاج
 تم کو ذرا سی بات کی برداشت ہی نہیں
 ایسا اکھل گھرا بھی ہے کس کام کا مزاج
 پالا پڑے کہیں نہ کسی بد مزاج سے
 ہر وقت دیکھتے ہیں مزاج آشنا مزاج
 کل اُن کا سامنا جو ہوا، خیر ہوگی
 بدلی ہوئی نگاہ تھی، بدلا ہوا مزاج
 سچ ہے، خدا کی دین میں کیا دخل ہو سکے
 اک داغ کا مزاج ہے، اک آپ کا مزاج

(۲) درج ذیل سرگرمیاں ایک جملے میں مکمل کیجئے۔

(i) اکھل گھرا مزاج لوگوں کی صفات لکھئے۔

(ii) بگڑے ہوئے مزاج کا نتیجہ بیان کیجئے۔

(۳) درج ذیل شعر کی استفسانی وضاحت کیجئے۔

دیکھا نہ اس قدر کسی معشوق کا غرور

اللہ کیا دماغ ہے، اللہ کیا مزاج

--	--	--	--	--	--	--

(4) درج ذیل شعری اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے امتحان کلام کی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (ج)

(2) متعلقہ معلومات لکھ کر سرگرمی مکمل کیجئے۔ (1)

(i) صبح شام کیا جانے والا کام :

(ii) جس کا کچھ بھی انتظام نہ کیا گیا :

(iii) شاعر کا افسوس :

(iv) شاعر کا تخلص :

اندیشہ باطل سحر و شام کیا

عقبیٰ کا نہ ہائے کچھ سر انجام کیا

ناکام چلے جہاں سے، افسوس انیس

کس کام کو یاں آئے تھے، کیا کام کیا

(2) درج ذیل مصرع کی روشنی میں اپنے خیالات تحریر کیجئے۔ (۲)

کس کام کو یاں آئے تھے، کیا کام کیا

حصہ ۳ : اضافی مطالعہ۔ کل نمبرات : 12

(6) سوال 3 :- (الف) درج ذیل اضافی مطالعہ کے اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(2) درج ذیل جدولی خاکہ مکمل کیجئے۔ (1)

عزیز قیسی کے شعری مجموعے	عزیز قیسی کے علاوہ حیدرآباد کے دیگر شعرا
(i)	(i)
(ii)	(ii)

عزیز قیسی آخری سانس تک اردو کے نوالہ خشک وتر میں مست رہے اور
 مہبتی کے بارے میں کہتے رہے، ”روزی رساں ہے شہر“۔ وہ حیدرآباد کی خاک
 سے اٹھے، مخدوم کے تیور دیکھے، سلیمان اریب کی صحبتیں اٹھائیں، شاذ تمکنت اور نہ
 جانے کتنے دوستوں کے ساتھ گلیوں اور گلیاروں، کوچوں اور چوراہوں تک،
 ریستورانوں، پان کی دکانوں تک خوب خوب خاک چھانی۔ عدالت میں نہ چاہتے
 ہوئے چار سال ملازمت کی۔ زندگی کی کٹھنائیوں اور مطالعے کی میز سے جو کچھ
 ہاتھ لگا، ان سب کو ہم آہنگ کر کے ایک ناول، دسیوں افسانے اور دو شعری مجموعے
 ”آئینہ در آئینہ“ اور ”گردباد“ کے نام سے دے گئے مگر زندہ رہیں گے صرف اپنی
 نظموں اور غزلوں کی بدولت۔

انہیں تکلف، تصنع اور ڈراما بازی سے چڑھتی۔ اپنے سے بڑوں کو بھی
 روکنے ٹوکنے سے باز نہیں آتے تھے۔ اس تعلق سے ایک واقعہ یاد آیا کہ مہاراشٹر
 اردو کادمی نے ایک ادبی محفل کا انعقاد کیا تھا۔ غالباً اس کے کنوینیر ڈاکٹر ظ انصاری
 تھے۔ وہ منظر اب تک آنکھوں میں تر و تازہ ہے۔ ظ انصاری مرحوم پنشن کی چند
 نظموں کو منظوم ترجمہ نذر سامعین کرتے تھے۔ ایک تو طول طویل نظمیں، دوسرے
 مرحوم کا انداز پیش کش کہ مصرعوں کو بار بار دہراتے ہیں، آواز میں زیرو بم پیدا
 کرتے ہیں، آنکھیں نچاتے اور ہاتھوں کو ہلاتے ہیں۔ یہ سارا منظر دیکھ کر سامعین
 میں سے بعض مرعوب و متاثر بھی ہو رہے ہیں۔ کچھ لوگ دل میں ان کی اداؤں کا
 مذاق اڑا رہے ہیں۔ عزیز قیسی یہ دیکھ کر چیخ و تاب کھاتے ہیں۔ ظ انصاری نے
 جب جی بھر کر سنالیا تو کاغذات سمیٹ کر اپنی کرسی پر جا بیٹھے۔

--	--	--	--	--	--	--

(2) درج ذیل کے لیے صحیح متبادل جواب تلاش کر کے لکھئے۔ (۲)

- (i) عدالت میں ملازمت کا عرصہ
 (الف) تین سال (ب) چار سال
 (ج) پانچ سال (د) چھ سال
- (ii) ادبی محفل کا انعقاد کرنے والی تنظیم
 (الف) مہاراشٹر اردو اکادمی (ب) اردو سہانہ اکادمی
 (ج) اتر پردیش اکادمی (د) بہار اردو اکادمی
- (iii) انھیں تکلف، تصنع اور
 (الف) چال بازی سے چڑھتی (ب) جھوٹ سے چڑھتی
 (ج) ڈراما بازی سے چڑھتی (د) دھوکے بازی سے چڑھتی
- (iv) ظ انصاری جس شاعر کی نظموں کا منظوم ترجمہ نذر سامعین کر رہے تھے
 (الف) مرزا غالب (ب) دیا شکر نسیم
 (ج) پشکن (د) مرزا شوق

(2) اچھی بُری صحبت کے اثرات پر ذاتی رائے دیجئے۔ (۳)

(6) درج ذیل میں سے کوئی دو سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔ (ب)

- (۱) 'عرف باقر مہدی' اس خاکے میں باقر مہدی کی جن خوبیوں کا اظہار ملتا ہے انہیں تحریر کیجئے۔
- (۲) عصمت جاوید کے تعلق سے ان کی اہلیہ منور جہاں کے خیالات تحریر کیجئے۔
- (۳) منٹو کے فلیٹ کی حالت کے بارے میں لکھیے۔
- (۴) شہر حیدرآباد سے عزیز قیسی کو جو لگاؤ تھا اسے تحریر کیجئے۔
- (۵) ڈاکٹروں سے متعلق منٹو کے خیالات قلم بند کیجئے۔

حصہ ۴ : قواعد۔ کل نمبرات : 14

-: 4

- (8) (الف) ہدایات کے مطابق سرگرمیاں مکمل کیجئے۔
- (2) (۱) درج ذیل محاوروں کا جملے میں استعمال کیجئے۔
- (i) آنکھ بھرا آنا
- (ii) روح کانپنا
- (2) (۲) ہدایت کے مطابق سرگرمی مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک)
- (i) اس اندھیرے میں پتھر کہاں ملتا ہے؟
- (جملے کے استفہام کو انکار میں تبدیل کیجئے)
- (ii) سہراب رستم کو زمین پر گر ادیتا ہے۔
- (دیے گئے جملوں کا طور پہچان کر لکھئے اور اسے طور مجہول میں تبدیل کیجئے)
- (2) (۳) درج ذیل سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک)
- (i) فرد سماج کی بنیادی اور مرکزی اکائی ہوتا ہے۔
- (درج ذیل جملے کا صرنی تجزیہ کیجئے)
- (ii) اسٹیشن دوسرے مسافروں سے خالی ہو گیا تو گورا پھر آیا۔
- (دیے گئے جملے کی قسم بتا کر نحوی تجزیہ کیجئے)
- (2) (۴) درج ذیل لفظی مرکبات کو جدول کے مطابق مناسب ستون میں لکھئے۔
- (i) جامع مسجد
- (ii) نوٹ بندی

انگریزی + ہندی	عربی + عربی
.....

--	--	--	--	--	--	--

(6) (ب) ہدایات کے مطابق ذیل کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔

(2) (1) ہدایت کے مطابق کوئی ایک سرگرمی مکمل کیجئے۔

(i) درج ذیل شعر کی صنعت پہچان کر اس کی قسم بتائیے۔

بوند تھمتی نہیں ہے اب کے سال

چرخ گویا ہے آب در غربال

(ii) درج ذیل شعر سے لف و نشر سے ربط رکھنے والے الفاظ آمنے سامنے لکھئے۔

وہ کرتا ہے باتیں، میں کرتا ہوں آپہیں

گہر بار وہ ہے، شرربار میں ہوں

(1) (۲) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک شعر میں آنے والی تجنیس کا نام لکھئے۔

(i) نہیں عشق سے زرد، زردار میں ہوں

اگر ہے وہ یوسف، خریدار میں ہوں

(ii) بلندی سٹ، سرج پکڑیا جو پستی

کیا مغرب کے جامعہ میں بستی

(3) (۳) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک شعر کی تقطیع کیجئے اور بحر کا نام لکھئے۔

(i) کیا اک آن میں تیغ قضانے صاف دوکلڑے

گماں ہی رہ گیا دشمن کو آتش، اپنے جوشن کا

(ii) بہت دل کے حالات کہنے کے قابل

ورائے نگاہ و زباں اور بھی ہیں

حصہ ۵ : اطلاقی تحریر۔ کل نمبرات : 18

5 :-

(الف) آپ کے محلے کے کسی سبزی فروش سے ملاقات (انٹرویو) کے صرف سوالات درج ذیل

(5) نکات کی مدد سے تحریر کیجئے۔

(i) پیشہ اختیار کرنے کی وجہ

(ii) تعلیمی قابلیت

(iii) روزانہ کی آمدنی

(iv) گاہکوں کا مزاج

(v) مسائل اور مشکلات

(vi) پیغام

(ب) کسی کپڑے کی دکان کا تعارف نامہ ترتیب دیجئے۔ (4)

(i) نام اور پتا

(ii) کپڑوں کی کوالٹی و اقسام

(iii) رعایت

(iv) دیگر سہولیات

(ج) آپ کے کالج میں منعقدہ 'الوداعی تقریب' کی روداد تحریر کیجئے۔ (5)

(د) 'بڑھتی ہوئی فضائی آلودگی کے اسباب اور انسانی صحت پر ہونے والے اس کے مضر اثرات' (4)

اس موضوع پر فیچر تحریر کیجئے۔

